

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ПРЕДИШНО ПЪРВО ОТДЕЛЕНИЕ

ДЕЛО SUTYAGIN срещу РУСИЯ

(Жалба № 30024/02)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

3 май 2011 г.

ОКОНЧАТЕЛНО

28.11.2011 г.

Настоящото решение влиза в сила съгласно чл. 44 § 2 (с) от Конвенцията. То може да подлежи на редакционни промени.

По дело Sutyagin срещу Русия

Европейският съд по правата на човека (Първо отделение), заседаващ като Камера в състав:

Christos Rozakis, *председател*,
Nina Vajić,
Anatoly Kovler,
Elisabeth Steiner,
Khanlar Hajiyev,
Dean Spielmann,
Sverre Erik Jebens, *съдии*,

и André Wampach, *заместник-секретар на отделението*,
след разисквания в закрито заседание на 5 април 2011 г.,
постановява следното решение, което е прието на същата дата:

ПРОИЗВОДСТВОТО

1. Делото е образувано по жалба (№ 30024/02) срещу Руската федерация, подадена в Съда на 11 юли 2002 г., съгласно член 34 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи (наричана по-долу „Конвенцията“) от руски гражданин, г-н Igor Vyacheslavovich Sutyagin (наричан по-долу „жалбоподателя“).

2. Жалбоподателят се представлява от г-жа К. Moskalenko и г-жа А. Stavitskaya, адвокати към Международния център за защита [International Protection Centre] в Москва. Правителството ответник първоначално се представлява от г-н Р. Laptev, бивш представител на Руската федерация в Европейския съд по правата на човека, а впоследствие – от своите представители г-жа V. Milinchuk и г-н G. Matyushkin.

3. Жалбоподателят твърди, по-специално, че продължителността на наложената му мярка задържане под стража и продължителността на наказателното производство срещу него са прекомерни, че съдът, който е гледал делото, не е бил независим, безпристрастен и законен, че не е имал справедлив процес и че е осъден в нарушение на членове 7 и 10 от Конвенцията.

4. С определение от 8 юли 2008 г. Съдът приема жалбата за частично допустима.

5. Жалбоподателят и правителството представиха свои допълнителни писмени становища (Правило 59 § 1) по съществуващото на делото. След консултации със страните Съдът приема, че не е необходимо съдебно заседание за разглеждане на делото по същество (Правило 59 § 3 *накрая*).

ФАКТИТЕ

I. ФАКТИЧЕСКИ СЪСТАВ

6. Жалбоподателят е роден през 1965 г. и понастоящем живее в Лондон.

7. Жалбоподателят е работил в Института за САЩ и Канада към Руската академия на науките като ръководител на отдела „Военно-техническа и военно-икономическа политика“. Живеел в Обнинск, област Калуга.

A. Предварително разследване

8. На 26 октомври 1999 г. Управлението на Федералната служба за сигурност на Руската федерация в област Калуга (*Управление Федеральной службы безопасности Российской Федерации по Калужской области*, наричано по-долу „ФСС“) започва наказателно производство съгласно чл. 283 от Наказателния кодекс във връзка с публикуването през 1998 г. на книгата „Стратегически ядрени оръжия на Русия“ [„Strategic Nuclear Weaponry of Russia“], за която се твърди, че съдържа информация, съставляваща държавна тайна.

9. На 27 октомври 1999 г., в изпълнение на заповед за претърсване, ФСС претърсва апартамента на жалбоподателя в присъствието на жалбоподателя и неговата съпруга и изземва бележки, книги, изрезки от печатни издания, компютри, чуждестранна валута (в брой) и други вещи. Жалбоподателят е отведен в управлението в Обнинск. През следващите три дни той е разпитван от следовател в качеството на свидетел, като е предупреден, че носи наказателната отговорност при отказ да свидетелства или при даване на неверни показания. Жалбоподателят не е имал достъп до адвокат и не е поискал да му бъде назначен такъв.

10. На 29 октомври 1999 г. ФСС образува наказателно производство срещу жалбоподателя по подозрение в държавна измяна, изразяваща се в шпионаж, наказуема съгласно чл. 275 от Наказателния кодекс.

11. Същия ден разследващият орган съединява двете дела и разпорежда задържане на жалбоподателя под стража съгласно чл. 90 от Наказателно-процесуалния кодекс. В заповедта за задържане, одобрена от прокурора на Обнинск в същия ден и връчена на жалбоподателя в 12,30 часа на 30 октомври 1999 г., се твърди, че жалбоподателят е събирал, систематизирал и обобщавал информация от военно-техническо естество, след което я е предавал срещу заплащане на представители на чуждестранна организация, *Alternative Futures* (Алтернативно бъдеще), по време на срещи с тях извън пределите на

Русия. Така, през септември 1998 г. в Будапеща жалбоподателят предава аналитични материали, съдържащи информация, съставляваща държавна тайна, относно състоянието на руската система за предупреждение за ракетни атаки. Твърди се, че през юли 1999 г. в Брюксел той предава материали относно най-новите руски летателни комплекси и му е възложено да събере информация за подводницата клас „Акула“ и изстребителя МиГ-29. Той подготвя информацията и се сдобива с входна виза за Италия с намерението да предаде информацията през октомври 1999 г. в Рим. Не успява да изпълни намерението си поради независещи от него причини. Следователят прави извода, че действията на жалбоподателя съдържат елементи на измяна, наказуема по чл. 275 от Наказателния кодекс. Освен това в заповедта се посочва, че изготвянето на обвинението срещу жалбоподателя не е приключило, че той може да възпрепятства разследването и да извърши друго престъпление, както и да се укрие.

12. На 1 ноември 1999 г. жалбоподателят е разпитан като заподозрян в присъствието на своя адвокат.

13. На 5 ноември 1999 г. жалбоподателят е обвинен в държавна измяна, изразяваща се в шпионаж, съгласно чл. 275 от Наказателния кодекс. Обвиненията са формулирани в документ от една страница. Жалбоподателят е обвинен в събиране и предаване на консултантската фирма от Обединеното кралство Alternative Futures на информация, съставляваща държавна тайна, както и друга информация, нанасяща вреда на националната сигурност на Русия, по начина, описан в заповедта за задържане от 29 октомври 1999 г.

14. На 24 декември 1999 г. прокуратурата удължава срока на предварителното производство и на мярката задържане под стража на жалбоподателя до 26 март 2000 г.

15. На 25 февруари 2000 г. адвокатът на жалбоподателя иска от разследващия орган да замени задържането под стража на жалбоподателя с друга мярка за неотклонение, която не включва лишаване от свобода. По-конкретно, той иска да бъдат взети предвид и други фактори, освен тежестта на обвиненията срещу жалбоподателя. Изтъква, че постоянното местожителство на жалбоподателя е в Обнинск, че е женен и има две малки деца, че семейството му няма други източници на доходи, освен неговата заплата, че страда от редица заболявания, които изискват медицински грижи и че желае да продължи работата си в института. Искането е подкрепено с молби от заместник-председателя на Руската академия на науките и от още един учен, които желаят да гарантират лично за жалбоподателя. На 1 март 2000 г. следователят от областното управление на ФСС в Калуга отхвърля искането. Жалбоподателят обжалва това решение.

16. На 23 март и на 13 април 2000 г. прокуратурата продължава срока на предварителното разследване и на задържането под стража на жалбоподателя съответно до 26 април и 26 юли 2000 г.

17. На 26 април 2000 г. Областната прокуратура отхвърля жалбата на жалбоподателя срещу решението на следователя от 1 март 2000 г., като заявява че следователят правилно е отхвърлил искането, тъй като жалбоподателят е обвинен в извършването на особено тежко престъпление. На същото основание на 28 април 2000 г. е отхвърлена последваща жалба до заместник-главния прокурор на Руската федерация.

18. На дата, която не е посочена, жалбоподателят подава жалба в съда, като твърди, че задържането му е незаконосъобразно и необосновано и иска да бъде освободен. По-конкретно, той твърди, че е задържан незаконосъобразно от 27 до 29 октомври 1999 г. Изтъква липсата на доказателства за това, че може да се укрие, както и различни фактори, включително семейното му положение, които правят освобождаването му допустимо. На 29 юни 2000 г. Районният съд на област Калуга отхвърля жалбата като неоснователна. Съдът посочва, че жалбоподателят е обвинен в извършване на престъпление от категорията на особено тежките престъпления. Освен това отбелязва, че националното законодателство позволява [на съдилищата] да задържат под стража лицата, обвинени в извършване на такива престъпления, като се позовават единствено на тежестта на престъплението. Съдът добавя, че разследването по обвиненията срещу жалбоподателя не е приключило. Той не коментира твърденията на жалбоподателя относно периода от 27 до 29 октомври 1999 г. Определението от 29 юни 2000 г. е подлежало на обжалване пред Областен съд Калуга. Няма данни жалбоподателят да го е обжалвал.

19. Разследващите органи разпореждат извършването на експертиза, за да се определи дали материалите, за които се твърди, че са събрани, съхранявани и предадени от жалбоподателя на Alternative Futures, съдържат държавна тайна и дали са могли да бъдат взети от публикациите, които жалбоподателят посочва като източници на своята информация. Жалбоподателят иска от разследващите органи да му дадат възможност да даде обяснения на вещите лица. Искането му е отхвърлено.

20. На 30 юни 2000 г. комисия от вещи лица – експерти от Щаб-квартирата на сухопътни войски (Land Forces Headquarters) – в която участва и експертът К., се произнася със заключение, че материалите по темата „Непълното изпълнение на плановете за създаване на военни части в режим на постоянна бойна готовност от страна на Министерството на отбраната на Руската федерация през 1998 г.“ са могли да бъдат взети от открити публикации и не съдържат информация, съставляваща държавна тайна.

21. На 12 юли 2000 г. заместник-главният прокурор продължава срока на задържането под стража на жалбоподателя до 26 септември 2000 г. На 10 август 2000 г. Районен съд Калуга отхвърля жалбата на жалбоподателя срещу това разпореждане и молбата му за освобождаване. В своето решение съдът отново се позовава на тежестта на обвиненията срещу жалбоподателя като единствено основание за продължаване на мярката задържане под стража. Няма данни жалбоподателят да е обжалвал това разпореждане пред Областен съд Калуга.

22. На 17 август 2000 г. друга група вещи лица – експерти от Генералния щаб на руските въоръжени сили, с участието на експерта N., – установява, че информацията по темата „Възможности за структурата на стратегическите ядрени сили на Руската федерация за периода до 2007 г.“ е могла да бъде извлечена от открити източници, представлява резултат от аналитично проучване, не е истинска и не съставлява държавна тайна.

23. Относно информацията по други тридесет и осем теми вещите лица се произнасят, че тя съставлява държавна военна тайна.

24. На 19 септември 2000 г. на жалбоподателя са предявени приключените обвинения. Обвинението се състои от тридесет и осем точки, изложени в единадесет страници. Жалбоподателят е обвинен в събиране, чрез анализ и систематизиране, на информация, публикувана в Русия и други държави и на информация от други неустановени източници, в предаване на материали, засягащи военните и отбранителни възможности на Русия, които съставляват държавна тайна, както и на други материали от военен и военно-технически характер на двама представители на разузнавателната служба на САЩ, работещи под прикритие за консултантската фирма Alternative Futures, за да бъдат използвани във вреда на националната сигурност на Русия. Съгласно обвинителния акт жалбоподателят е предал срещу заплащане материали по тридесет и осем теми от горепосоченото естество по време на седем срещи в Бирмингам, Лондон, Будапеща и Брюксел в периода 1998–1999 г.

25. Според жалбоподателя цялата информация, използвана за обвинението срещу него, е взета от разследващите органи от неговите показания, дадени на 27–29 октомври 1999 г., 1–5 и 24 ноември 1999 г., 25 януари и 4 септември 2000 г.

26. На 26 септември 2000 г. предварителното разследване приключва.

27. На 23 октомври 2000 г. защитата завършва проучването на материалите по делото.

28. На 26 октомври 2000 г. заместник-районният прокурор на Калуга предава делото на Областен съд Калуга за разглеждане.

В. Производство пред Областен съд Калуга

29. На 9 декември 2000 г. Областен съд Калуга разпорежда делото да бъде разгледано от съдебен състав от един съдия и двама съдебни заседатели в заседание при закрити врата. Същия ден съдът отхвърля молбата на жалбоподателя за освобождаване, подкрепена от две неправителствени организации, на основание тежестта на обвиненията срещу него.

30. Първоначално е насрочено съдебно заседание за 26 декември 2000 г. То е отложено за 9 януари, а след това за 26 февруари 2001 г. по искане на двамата нови адвокати на жалбоподателя, за да могат да се запознаят с материалите по делото.

31. На 7 февруари 2001 г. Върховният съд на Руската федерация (наричан по-долу „Върховния съд“) отхвърля жалбата на жалбоподателя срещу определението от 9 декември 2000 г. Той постановява, че съгласно чл. 96 от Наказателно-процесуалния кодекс задържане под стража може да бъде наложено на основание тежестта на престъплението като единствено основание. Съдът постановява: „Видно от материалите по делото, Sutyagin е обвинен в извършване на особено тежко престъпление. При тези обстоятелства не могат да се приемат доводите в жалбата относно незаконосъобразност и неоснователност на решението на съда, с което се запазва мярката за неотклонение задържане под стража.“

32. Съдебното заседание се провежда на 27 и 28 февруари 2001 г. На 1 март то е отложено за 5 март 2001 г. – 3 и 4 март са почивни дни, – тъй като единият от адвокатите на защитата щял да бъде зает по друго дело на следващия ден.

33. Съдебното заседание се провежда на 5–7 март 2001 г. Между 14 март и 21 май 2001 г. не се провежда заседание поради отсъствие по болест на единия от адвокатите на защитата.

34. Разглеждането на делото продължава на 25, 28–30 май, 4–9, 14–15 и 18–20 юни 2001 г. На последната дата съдът уважава искането на прокурора да бъдат призовани свидетели и вещи лица и отлага делото за 17 юли 2001 г.

35. Делото продължава на 18–20, 23–27 и 30–31 юли, 2–3, 6–10, 13–14 и 16–17 август 2001 г. На 20 август 2001 г. делото е отложено за 4 септември 2001 г. поради заболяване на адвоката на защитата. То продължава на 5–7, 10–14, 17–18, 20–21 септември 2001 г. На последната дата съдът уважава искането на обвинението за отлагане на делото до 29 октомври 2001 г., за да се осигури достатъчно време за подготовка на пренията.

36. Съдебното заседание продължава на 29–31 октомври 2001 г. Защитата иска делото да бъде отложено за 12 ноември 2001 г., за да

може да се подготви по становището на прокурора. Искането е уважено.

37. На 1 ноември 2001 г. съдът изслушва обвинителната реч на прокурора. Според жалбоподателя първият заместник-прокурор на област Калуга, В., който представлява обвинението, признава, че жалбоподателят е незаконосъобразно задържан от управлението на ФСС на област Калуга от 27 до 29 октомври 1999 г. и моли съда да се произнесе с „частно определение“ (*частное определение*), съдържащо признание в този смисъл.

38. На 12 ноември 2001 г. съдът изслушва речта на защитата.

39. На 13 ноември 2001 г. съдът отлага делото за 25 декември 2001 г., без да се мотивира, а след това – за 27 декември 2001 г., поради отсъствие по болест на съдия от състава.

40. На 27 декември 2001 г. съдът изслушва заключителната реч на защитата. Жалбоподателят заявява, че е събирал информация за Alternative Futures като е използвал открити източници и отрича обвиненията срещу него.

41. Същия ден, след разисквания, Областен съд Калуга връща делото за допълнително разследване.

1. Решение на Областен съд Калуга от 27 декември 2001 г.

42. В своето решение Областен съд Калуга посочва, че разследващите органи са допуснали сериозни нарушения на наказателно-процесуалните норми в хода на предварителното разследване, като по този начин са накърнили правото на защита на жалбоподателя. Обвиненията срещу жалбоподателя в постановлението от 19 септември 2000 г. и в обвинителния акт, особено съдържанието на материалите, за които се твърди, че са събрани, съхранявани и предадени от жалбоподателя на чуждестранна разузнавателна служба, са твърде неясни. Тези документи съдържат заглавията и общо описание на темите, по които се твърди, че жалбоподателят е предавал информация, но не посочват съдържанието на информацията. По отношение на някои обвинения са налице значителни несъответствия между формулировката им в постановлението за привличане като обвиняем и в обвинителния акт, който факт съгласно практическите указания на Върховния съд, е основание за връщане на делото за допълнително разследване. По отношение на някои други обвинения съдът посочва, че разследващият орган изпада в противоречие със себе си в постановлението и в обвинителния акт, като посочва една и съща информация и като класифицирана, и като неклассифицирана.

43. Обща забележка по отношение на обвиненията по двадесет и девет от темите е, че не става ясно точно каква информация се твърди, че е събирал, съхранявал и предавал жалбоподателят. Това поставя съда в невъзможност да прецени изложените от обвинението и

защитата доводи; да изясни фактически въпроси относно източниците и обстоятелствата, при които е събирана информацията; да прецени дали информацията е истинска и съставлява държавна тайна, както и да прецени доколко тя може да навреди на външната сигурност на Русия. Неясното формулиране на обвиненията, което не позволява на жалбоподателя да разбере в какво точно е обвинен, също така нарушава неговото право на защита.

44. Разследващият орган е установил вината на жалбоподателя, основавайки се, *inter alia*, на самопризнанията на жалбоподателя. В същото време в обвинителния акт не са посочени и анализирани твърденията на жалбоподателя относно обстоятелствата, при които информацията е събирана и съхранявана, както и съдържанието на тази информация.

45. Според разследващия орган вината на жалбоподателя се потвърждава от четири тетрадки на жалбоподателя. В обвинителния акт не се посочва, нито се анализира, съдържанието на тези тетрадки.

46. Обвинителният акт се позовава на взаимно изключващи се доказателствени средства, които не са анализирани и не са преценени от разследващия орган. Така, жалбоподателят е обвинен в събиране, съхраняване и предаване на тайна информация относно „възможности за структурата на стратегическите ядрени сили на Руската федерация за периода до 2007 г.“ Обвинителният акт посочва като доказателствено средство три експертни заключения: i) заключение от 29 февруари 2000 г. на комисия от вещи лица – експерти от Генералния щаб на въоръжените сили, според което тази информация е „строго секретна“; ii) становище на отделно нещо лице, според което тази информация е частично невярна, но въпреки това съставлява държавна тайна; и iii) заключение от 17 август 2000 г. на комисията от вещи лица – експерти от Генералния щаб на въоръжените сили, според което информацията е невярна и не съставлява държавна тайна.

47. Обвинителният акт не съдържа аргументите на жалбоподателя, нито резултати от тяхното проучване от страна на разследващите органи. Така, след като обвинението му е предявено, г-н Sutyagin заявява, че е взел определена информация, за която се твърди, че е секретна, от различни публикувани интервюта с руски военни ръководители. Той пита дали тази информация е била разсекретена. Нито доводите на жалбоподателя, нито резултатите от тяхното проучване са изложени в обвинителния акт. Жалбоподателят твърди, че се е сдобил с част от информацията от чуждестранната преса на английски език. Вещите лица обаче заявяват пред съда, че не са запознати с тези публикации. Жалбоподателят поддържа, че е получил цялата информация, включително тази, която според експертите съставлява държавна тайна, от открити източници. Тези твърдения на жалбоподателя не са надлежно проверени в хода на предварителното

производство. Резултатите от проверката не се съдържат в обвинителния акт.

48. В хода на предварителното разследване е извършена експертиза относно секретността на информацията, за която се твърди, че е събирана, съхранявана и предавана от жалбоподателя. Четири експертни комисии дават заключение, че част от информацията представлява държавна тайна от различни нива. Заключениеята на вещите лица са включени при формулирането на обвинението. При извършване на експертизите вещите лица се ръководят от Заповед № 055 на Министерството на отбраната от 10 август 1996 г., която съдържа списък с информация, подлежаща на класифициране във въоръжените сили на Руската федерация, до която жалбоподателят никога не е имал достъп. Непредоставянето на достъп на жалбоподателя до този документ от страна на разследващия орган е нарушение на неговото право на защита. Освен това, този списък е секретен документ и не е получавал държавна регистрация; следователно вещите лица не следва да се позовават на него (в своето решение от 12 септември 2001 г. Върховният съд постановява, че тази заповед е документ, засягащ човешките права, който следва да бъде регистриран; нормативните актове, които не са регистрирани, са недействителни).

49. Съдът приема твърдението на защитата, че експертизите (заключения от 29 февруари, 25 юли, 2 и 17 август 2000 г.) са назначени и извършени в нарушение на наказателно-процесуалните норми.

50. Предвид горепосочените нарушения, съдът връща делото на областния прокурор на Калуга за допълнително разследване съгласно изискванията на чл. 232, ал. 1, т. 2 и чл. 308 от Наказателно-процесуалния кодекс и определя, без да се мотивира, мярката задържане под стража на жалбоподателя да бъде запазена.

51. Съдът постановява, че ако доказателствата, събрани вследствие новото разследване, бъдат достатъчни за привличане на жалбоподателя като обвиняем, тези обвинения следва да бъдат формулирани подробно в постановлението за привличане като обвиняем, в съответствие с изискванията на чл. 144 от Кодекса. Обвинителният акт трябва да съответства на чл. 205 от Кодекса и да съдържа, по-специално, подробно изложение на обвиненията, които не трябва да се различават значително във вреда на обвиняемия от формулировката в постановлението за привличане като обвиняем. Обвинителният акт трябва още да съдържа и разглежда събраните от разследващия орган доказателства и доводите на жалбоподателя в негова защита. При необходимост следва да бъде извършена експертиза за проверка на информацията, съдържаща се в обвинението, така че правата на обвиняемия да бъдат надлежно зачетени.

2. Жалба срещу решението от 27 декември 2001 г.

52. Жалбоподателят и неговите адвокати обжалват това решение. Те не оспорват констатациите на съда във връзка с процесуалните нарушения на разследващия орган. Те твърдят обаче, че неясната формулировка на обвинението, както и нарушенията при изготвянето на обвинителния акт и при назначаването и извършването на експертизите, показват неотстранимата непълнота на разследването, което е основание жалбоподателят да бъде оправдан. Съдът не трябвало служебно да връща делото за допълнително разследване, без да има съответни искания за това от страните. Опороченото предварително разследване трябва да води до оправдаване на жалбоподателя.

53. Освен това защитата протестира срещу решението, потвърждаващо задържането под стража на жалбоподателя. Тя твърди, че липсват доказателства за възможността той да се укрие. Жалбоподателят и неговото семейство и близки – съпруга, две малолетни деца, родители и брат – са с постоянно местожителство в Обнинск. Съпругата и децата му са в затруднено финансово положение. Жалбоподателят страда от няколко заболявания, които не могат да се лекуват по подходящ начин в мястото на задържане. Липсват доказателства, че жалбоподателят би могъл да пречатства разследването или да извърши друго престъпление. Адвокатът твърди, по-конкретно, че са допуснати нарушения на член 5 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи, тъй като тежестта на престъплението е единственото основание за продължаване на задържането под стража на жалбоподателя.

54. На 20 март 2002 г. Върховният съд отхвърля жалбата и потвърждава решението. Той приема, че обвинението срещу жалбоподателя е твърде неясно, постановява, че Областен съд Калуга правилно се произнеса за връщане на делото за допълнително разследване и за задържане на жалбоподателя под стража и намира, че липсва основание за отмяна или изменение на това решение.

С. Допълнително разследване

55. На 8 април 2002 г. следствената служба на ФСС в област Калуга започва допълнително разследване.

56. На 6 юни 2002 г. е назначена нова цялостна експертиза, която да установи дали информацията, за която се твърди, че е предадена от жалбоподателя на Alternative Futures, съставлява държавна тайна. Защитата обжалва това постановление, като твърди, че от вещите лица се иска да съпоставят законовия списък на класифицираната информация и предадената информация, което по същество е правна

оценка. Жалбоподателят иска да бъде допуснат да присъства при извършването на експертизата и да дава разяснения на експертите. Освен това той посочва, че по неизвестни причини разследващият орган не е предоставил на вещите лица няколко използвани от него публикации. Отправя искане тези публикации да бъдат изпратени на вещите лица за целите на експертизата.

57. С постановление от 17 юни 2002 г. началникът на следствената служба отхвърля исканията на жалбоподателя. Той заявява, поспециално, че всички открити източници са изпратени за експертиза, с изключение на тези, които жалбоподателят е посочил без никакво основание, тъй като те не съответстват хронологически (публикувани са след деянията, в които е уличен жалбоподателят). Твърди се, че присъствието на жалбоподателя по време на експертизата не е необходимо, тъй като представените на вещите лица материали, включително становището на жалбоподателя, са достатъчни, за да се отговори на поставените им въпроси.

58. На 18 юни 2002 г. по нареждане на заместник-главния прокурор делото е прехвърлено на Главната следствена служба на ФСС в Москва.

59. На 18 юли 2002 г. комисия от вещи лица – експерти от Главното управление на Министерството на отбраната на Руската федерация, извършва експертиза на предоставените ѝ от разследващия орган материали (протоколи от разпитите на жалбоподателя и публикациите, които жалбоподателят посочва като източници на своята информация) и дава заключение, че материалите по следните пет теми съставляват държавна тайна, истински са и не биха могли да бъдат взети от прегледаните от тях публикации:

- структурата и състоянието на системата за [ранно] предупреждение за ракетни нападения;
- непълното изпълнение на планове за създаване на военни части в режим на постоянна бойна готовност от страна на Министерството на отбраната на Руската федерация през 1998 г.;
- възможности за структурата на стратегическите ядрени сили на Руската федерация за периода до 2007 г.;
- специфични особености на конструкцията и военен потенциал на изтребител МиГ-29 СМТ и военния потенциал на осъвременения МиГ-29;
- възможни насоки в развитието на руските ракети въздух-въздух.

60. В своята оценка вещите лица се ръководят от Закона за служебната тайна, с измененията от 6 октомври 1997 г., Указ на президента № 1203 от 30 ноември 1995 г., Наказателно-процесуалния кодекс и необнародвани постановления на Министерството на отбраната № 055 и 015, издадени съответно на 10 август 1996 г. и 25 март 2002 г.

61. На 29 юли 2002 г. жалбоподателят е обвинен повторно по пет точки за измяна чрез шпионаж, съгласно чл. 275 от Наказателния кодекс. Обвинен е в събиране на информация по пет теми, съставляващи държавна тайна, от различни източници, включително секретни източници, възползвайки се от възможностите на своята работа в Института за САЩ и Канада, и в предаване на тази информация, пет пъти в периода 1998–1999 г., на представители на чужда държава с цел да се навреди на националната сигурност на Русия. Обвиненията по останалите точки са оттеглени.

62. На 7 август 2002 г. приключва допълнителното разследване.

63. В същия ден жалбоподателят и неговият адвокат започват да проучват материалите по делото. Делото съдържа повече от 8 120 страници, компютърни файлове, аудио и видеозаписи.

64. На 9 август 2002 г. Московски градски съд, по искане на следователя, продължава срока на задържането под стража на жалбоподателя до 8 октомври 2002 г. Жалбоподателят обжалва. На 2 октомври 2002 г. Върховният съд отменя определението като незаконосъобразно и разпорежда извършването на нова проверка. В своето решение той приема, че предварителното задържане може да бъде продължавано само когато законовите основания са подкрепени от съответните фактически обстоятелства.

65. След това определение следовател от прокуратурата представя на Московски градски съд копие на документ, от който е видно, че жалбоподателят е получил входна виза за Италия, чийто срок е изтекъл през ноември 1999 г.

66. На 3 октомври 2002 г. Градският съд се произнася с ново решение, с което продължава срока на мярката задържане под стража на жалбоподателя до 8 октомври 2002 г., мотивирайки се с това, че, предвид неговата валидна виза за пътуване в чужбина, той може да се укрие или по друг начин да възпрепятства разследването, както и че е обвинен в извършването на особено тежко престъпление.

67. На 4 октомври 2002 г. Московски градски съд продължава срока на задържане под стража на жалбоподателя на същите основания дотогава, докато жалбоподателят приключи запознаването с материалите по делото.

68. Защитата обжалва двете решения, като изтъква, *inter alia*, че от паспорта на жалбоподателя е видно, че неговата италианска виза е издадена за периода от 28 октомври 1999 г. до 18 ноември 1999 г.

69. На 25 декември 2002 г. Върховният съд отхвърля жалбите, като постановява, че липсват основания за освобождаване на жалбоподателя и се позовава на тежестта на обвинението.

70. На 15 август 2003 г. защитата завършва проучването на материалите по делото. Жалбоподателят иска N. и K., които са дали експертното заключение по делото през 2000 г., да бъдат разпитани от

съда. Разследващият орган включва тези лица в приложения към обвинителния акт списък на свидетелите, които ще бъдат разпитвани от съда. Трима свидетели на обвинението, служителите Т., V. и G. от тренировъчната част на морския флот в Обнинск, също са добавени към този списък.

D. Съдебен процес с участие на съдебни заседатели

71. През август 2003 г. жалбоподателят внася искане делото му да бъде разглеждано с участието на съдебни заседатели. Делото е прехвърлено за разглеждане на Московски градски съд.

72. На 8 септември 2003 г. съдия от Московски градски съд насрочва предварително заседание за 15 септември 2003 г. Заседанието започва на последната дата, но е отложено за 25 септември 2003 г. по искане на прокурора, за да се даде време за подготовка.

73. На 23 септември 2003 г. председателят на Московски градски съд разпределя делото на съдия Sh., който провежда предварително заседание на 25 септември и насрочва заседание за разглеждане на делото по същество с участието на съдебни заседатели на 3 ноември 2003 г.

74. На 29 септември 2003 г. съдия Sh. разглежда молба за освобождаване, подадена от защитата. Той установява, че жалбоподателят е задържан във връзка с обвинение за особено тежко престъпление въз основа на обосновани съображения, които все още са валидни. Той се произнася, че задържането на жалбоподателя под стража следва да остане в сила като превантивна мярка. Защитата обжалва, като твърди, че в решението не се посочват мотиви за продължаване на задържането под стража.

75. Съставът на съдебните заседатели е определен и процесът започва на 3 ноември 2003 г.

76. На 5 ноември обвинението иска отлагане на заседанието за 11 ноември 2003 г., за да представи доказателства. Искането е уважено.

77. На 11 ноември заседанието е отложено за 18 ноември 2003 г., тъй като свидетелите на обвинението не се явяват.

78. На 12 ноември 2003 г. Върховният съд отхвърля жалбата на жалбоподателя срещу решението от 29 септември 2003 г. и потвърждава това решение. Съдът изтъква тежестта на обвиненията срещу жалбоподателя и посочва, че мотивите за първоначалното разпореждане за задържане на жалбоподателя под стража като превантивна мярка все още са валидни и че няма нарушения на наказателно-процесуалните норми.

79. На 18 ноември 2003 г. разглеждането на делото е отложено за 25 ноември 2003 г., тъй като жалбоподателят не е доведен в съда поради карантина в мястото за задържане.

80. На 25 ноември 2003 г. съдът отлага разглеждането на делото до изтичане на карантинния срок и възстановяване на жалбоподателя.

81. На 26 ноември 2003 г., както узнава по-късно защитата от материалите по делото, председателят на Московски градски съд разпределя делото на съдия К. Материалите по делото съдържат следната резолюция на председателя: „До М.А. К., [м]оля [Ви] да поемете гледането на делото“.

82. Списъкът на съдебните заседатели при Московски градски съд за 2004 г. е одобрен от кмета на Москва на 4 декември 2003 г. и след това е изпратен на съда.

83. Според жалбоподателя карантината изтича на 5 декември 2003 г. Защитата внася многократно искания до съдията председател на състава, до председателя на съда и различни органи, за възобновяване на заседанията по делото.

84. На 16 февруари 2004 г. защитата е уведомена, че заседанието ще се състои на 15 март 2004 г. и че делото е разпределено на съдия К. Защитата внася няколко искания за информация за причините и мотивите за замяната на председателя на състава, включително искане от 15 март 2004 г., адресирано до председателя на Московски градски съд. Всички те остават без отговор.

85. На 24 февруари 2004 г. съдия К. разглежда искане на обвинението за продължаване на срока на задържането под стража на жалбоподателя. Освен това тя разглежда молба за освобождаване на жалбоподателя, подкрепена от молба от представители на различни неправителствени организации, Държавната Дума и Академията на науките. Съдията посочва, че шестмесечният период на задържане на жалбоподателя под стража от момента на внасяне на делото в съда, изтича на 25 февруари 2004 г. Съгласно чл. 255, ал. 3 от Наказателно-процесуалния кодекс, в случаите на тежки и особено тежки престъпления, съдът може да продължава срока на задържането под стража за не повече от три месеца всеки път. При дадените обстоятелства съдията приема, че срокът на задържане на жалбоподателя под стража следва да бъде продължен до 25 май 2004 г. Защитата обжалва това решение, като твърди, че в него липсват мотиви, обосноваващи продължаването на задържането на жалбоподателя.

86. Новият председател на състава, съдия К., провежда заседание на 15 март 2004 г., на което се избират нови съдебни заседатели измежду тридесет и един кандидати за съдебни заседатели.

87. Искането на защитата делото да бъде разгледано от първоначалния състав на съдебните заседатели, който според нея е отстранен незаконосъобразно, е отхвърлено. Отхвърлено е и искане за отвод на председателя на състава, който, според защитата, води процеса по начин, благоприятен за обвинението.

88. Един от въпросите, зададени на кандидатите за съдебни заседатели от председателя на състава, е дали сред тях има ръководители или заместник-ръководители на органи на представителната или изпълнителната власт, заместници, военнослужещи, духовни лица, съдии, прокурори, следователи, адвокати, нотариуси и лица, служещи в Министерството на вътрешните работи или ФСС. Четирима отговарят, че са служили във ФСС. По искане на защитата те са отхвърлени. Защитата задава на кандидатите за съдебни заседатели четиринадесет въпроса, някои от които са адресирани до всички от тях, като например въпроси относно тяхната месторабота, владение на чужди езици и ползване на интернет. Защитата два пъти отхвърля някои от кандидатите за съдебни заседатели, без да се мотивира. Един от кандидатите, г-н У., отговаря, че работи като заместник-ръководител на представителство на чуждестранна компания и говори полски език.

89. В същия ден лицата, които са избрани за съдебни заседатели, полагат клетва.

90. Съдебното заседание е отложено за 17 март 2004 г. по искане на жалбоподателя, за да разполага с допълнително време за запознаване с материалите по делото. На последната дата защитата иска отвод на председателя на състава, без успех.

91. На 22 март 2004 г. свидетелите на обвинението, а именно Т., V., G. и L., са разпитани пред съда.

92. В заседание на 29 март 2004 г. председателят на състава уважава искането на защитата да бъдат представени пред съдебния състав публикациите, които според жалбоподателя са единственият източник на информацията, предадена на Alternative Futures. Публикациите са представени.

93. По искане на защитата експертните заключения от 18 юли 2002 г. и 17 август 2000 г. са прочетени на глас пред съдебния състав.

94. От протокола на заседанието става ясно, че след това защитата иска да бъде разпитан N. като едно от вещите лица, изготвили експертизата от 17 август 2000 г. Представителите на обвинението възразяват, като твърдят, че от заключението не може да се разбере коя част от експертизата от кое нещо лице е изготвена, че през 2000 г. и 2002 г. вещите лица са разглеждали различни материали и че в заключението от 2000 г. липсва „констативна част“, поради което във фазата на допълнителното разследване през 2002 г. е назначена нова експертиза, извършена в съответствие със законовите изисквания. Обвинението иска заключението от 17 август 2000 г., изготвено в нарушение на наказателно-процесуалния закон, да не бъде допуснато като доказателство. Председателят на съда уважава искането на защитата N. да бъде разпитан като нещо лице. Тъй като неговият разпит е свързан с въпроса за допустимост на доказателство, съдията

разпорежда разпита на N. Да се проведе в отсъствие на съдебните заседатели и отлага произнасянето си по въпроса за допустимостта на доказателството, докато не бъде разпитан N. След разпита на N. съдията не допуска заключението на вещите лица от 17 август 2000 г. като доказателство на основание, че при извършване на експертизата са допуснати нарушения на действащия към съответния момент наказателно-процесуален закон, по-специално чл. 191 от Наказателно-процесуалния кодекс на РСФСР. Така например в заключението не се посочва точно какви проучвания са направени от всяко вещо лице, какви факти установява всяко от тях и какви изводи прави. Съдията отхвърля искането на защитата N. да бъде разпитан пред съдебните заседатели, тъй като „разпитът на вещото лице има отношение към въпроса за допускане на доказателства“. При завръщането на съдебните заседатели в съдебната зала те са уведомени, че експертното заключение от 17 август 2000 г. не е допуснато като доказателство и следователно страните не могат да се позовават на него.

95. На 30 март 2004 г. на съдебните заседатели са представени допълнителни публикации, за които жалбоподателят твърди, че са източник на информацията за *Alternative Futures*. Защитата иска заключението на вещите лица от 30 юни 2000 г. да бъде разгледано пред съдебните заседатели. Председателят на състава не допуска заключението като доказателство по същите съображения, както и заключението от 17 август 2000 г. От протокола на заседанието е видно, че защитата иска да бъде разпитан като свидетел K., едно от вещите лица, изготвили заключението от 30 юни 2000 г. и призовано пред съда по искане на защитата. Защитата иска то да бъде разпитано по въпроси, които нямат отношение към въпросната експертиза. Обвинението възразява, като твърди, че K. е извършил експертизата в предварителното разследване, след което е разпитан като вещо лице пред Областен съд Калуга. Затова той не може да бъде разпитван като свидетел по делото. K. неправилно е включен в списъка на свидетелите към обвинителния акт. Обвинението настоява искането на защитата да бъде отхвърлено. Председателят на състава отхвърля искането за разпит на K. на основание, че процесуалното качество на K. на вещо лице, което е извършило експертиза и е дало заключение в предишно заседание, изключва възможността той да бъде разпитван като свидетел.

96. Жалбоподателят иска заключението на вещите лица от 18 юли 2002 г. да не бъде допускано като доказателство, тъй като, твърди той, страда от същите процесуални пороци, както и посочените по-горе две заключения на вещи лица, доколкото в него също липсва „констативна“ част. Съдията отхвърля искането. Жалбоподателят заявява пред съдебните заседатели, че вещите лица, изготвили

заклучението от 18 юли 2002 г., не са разгледали всички публикации, от които той е взел информацията, предадена на Alternative Futures.

97. Съдията отхвърля искане на защитата за разглеждане в присъствието на съдебните заседатели на становище на руската самолетостроителна корпорация „МиГ“, получено от защитата, за което се твърди, че може да подпомогне защитата да докаже, че материалите за изтребителя МиГ-29 (специфични характеристики на конструкцията и военен потенциал на изтребител МиГ-29 СМТ и военния потенциал на осъвременения МиГ-29) не съставляват държавна тайна.

98. Жалбоподателят последователно поддържа, че при подготовката на материалите за Alternative Futures е използвал единствено информация от публично достъпни източници – руски и чуждестранни публикации – които са изброени в неговите показания пред разследващите органи и съда. Според директора на Института за САЩ и Канада, който е разпитан по делото, по време на работата си в института жалбоподателят не е имал достъп до информация, съставляваща държавна тайна. Като изследовател в института, жалбоподателят е трябвало да бъде запознат с цялата налична информация относно политиките за въоръжаване на САЩ и Русия. Институтът не е разполагал с информация, съставляваща държавна тайна. Според жалбоподателя обвинението не установява никакви секретни източници, от които той да е получавал класифицирана информация.

99. На 30 и 31 март 2004 г. защитата отново иска отвод на председателя на състава съдия К., тъй като според нея съдията нарушава принципа на равенство на страните в производството. Съдията отхвърля исканията.

100. На 1 април 2004 г. Върховният съд отхвърля жалбата на жалбоподателя срещу определението от 24 февруари 2004 г., с което се продължава срока на предварителното задържане, като посочва, че жалбоподателят не може да бъде освободен, тъй като процесът е започнал.

101. Председателят на състава поставя на съдебните заседатели следните четири въпроса:

Въпрос 1. Установено ли е, че от 19 февруари до юни 1998 г. са проведени срещи в Бирмингам и Лондон (Великобритания), на които е сключено споразумение за сътрудничество със S. Kidd, представител на военното разузнаване на САЩ, за събиране на информация относно Руската федерация с цел последващото ѝ предаване на горепосоченото лице; съгласно инструкции от S. Kidd, следната информация е събрана в Института за САЩ и Канада в Москва и Обнинск (област Калуга), съхранена и предадена на различни дати:

а) от 24 юни до 15 септември 1998 г. е събрана информация по темата „структурата и състоянието на системата за [ранно] предупреждение за ракетни нападения“, по-конкретно..., съхранена и впоследствие предадена на S. Kidd, представител на военното разузнаване на САЩ, в хотел А в Будапеща (Унгария) между 15 и 17 септември 1998 г.;

б) от 22 октомври 1998 г. до 15 януари 1999 г. е събрана информация по темата „непълното изпълнение на плановете за създаване на военни части в режим на постоянна бойна готовност от страна на Министерството на отбраната на Руската федерация през 1998 г.“, по-конкретно..., съхранена е и впоследствие предадена на Locke и Kidd, представители на военното разузнаване на САЩ, в хотел В в Будапеща (Унгария) между 15 и 18 януари 1999 г.;

в) от 18 януари до 27 март 1999 г. е събрана информация по темата „възможности за структурата на стратегическите ядрени сили на Руската федерация за периода до 2007 г.“, по-конкретно..., съхранена и впоследствие предадена на S. Kidd, представител на военното разузнаване на САЩ, в хотел С в Лондон (Великобритания) между 27 и 31 март 1999 г.;

г) от 31 март до 20 май 1999 г. е събрана информация по темата „специфични характеристики на конструкцията и военен потенциал на изстребител МиГ-29 СМТ и военния потенциал на осъвременения МиГ-29“, по-конкретно..., съхранена и впоследствие предадена на N. Locke, представител на военното разузнаване на САЩ, в хотел D в Бирмингам (Великобритания) между 20 и 23 май 1999 г.;

е) от 23 май до 14 юли 1999 г. е събрана информация по темата „възможни насоки в развитието на националните ракети въздух-въздух“, по-конкретно..., съхранена и впоследствие предадена на N. Locke, представител на военното разузнаване на САЩ, в хотел E в Брюксел (Белгия) между 14 и 18 юли 1999 г.;

Въпрос 2. При утвърдителен отговор на първия въпрос, установено ли е, че изброените в него действия са извършени от Sutyagin и че той е получил заплащане за това?

Въпрос 3. При утвърдителен отговор на въпроси 1 и 2, то виновен ли е Sutyagin за извършването на горепосочените действия?

Въпрос 4. При утвърдителен отговор на въпрос 3, заслужава ли Sutyagin снизхождение?

102. Адвокатите на жалбоподателя искат да поставят и други въпроси на съдебните заседатели, по-специално въпроса дали събраната и предадена информация съставлява държавна тайна и дали е получена от секретни източници. Искането им е отхвърлено от председателя на състава.

103. На 5 април 2004 г. съдебните заседатели единодушно се произнасят, че жалбоподателят е виновен, като отговарят положително на първите три поставени им въпроса и отрицателно на четвъртия.

104. На 7 април 2004 г. е постановено съдебното решение. То гласи следното:

„Съдът..., като разгледа в закрито заседание наказателно дело срещу Sutyagin Igor Vyacheslavovich по обвинение в извършване на престъпление по чл. 275 от НКРФ [Наказателния кодекс]

УСТАНОВИ:

С решение на съда от 5 април 2004 г. Sutyagin е намерен за виновен в това, че от 19 февруари до юни 1998 г. в градовете Бирмингам и Лондон (Великобритания) [той] се е срещал с Sh. Kidd, представител на военното разузнаване на САЩ, дал е съгласието си да сътрудничи за събирането на данни относно Руската федерация и впоследствие да ги предаде на посоченото лице. По инструкции на Sh. Kidd Sutyagin е събирал, съхранявал и предавал, по различно време, в Института за САЩ и Канада в Москва и Обнинск към РАН [Руска академия на науките], област Калуга, следните данни:

а) от 24 юни до 15 септември 1998 г., информация по темата „структурата и състоянието на националната система за ранно предупреждение за ракетни нападения“, по-конкретно ..., събрана и съхранявана и впоследствие предадена на Sh. Kidd, представител на военното разузнаване на САЩ, в ... [хотел А] в Будапеща (Унгария) между 15 и 17 септември 1998 г.;

б) от 22 октомври 1998 г. до 15 януари 1999 г., информация по темата „непълното изпълнение на плановете за създаване на военни части в режим на постоянна бойна готовност от страна на Министерството на отбраната на Руската федерация през 1998 г.“, по-конкретно, е събрана, съхранена и впоследствие предадена на Sh. Locke и Kidd, представители на военното разузнаване на САЩ, в ... [хотел В], стая ..., Будапеща (Унгария) между 15 и 18 януари 1999 г.;

в) от 18 януари до 27 март 1999 г. информация по темата „възможности за структурата на стратегическите ядрени сили на Руската федерация за периода до 2007 г.“, по-конкретно ..., е събрана, съхранена и впоследствие предадена на Sh. Kidd, представител на военното разузнаване на САЩ, в ... [хотел С] в Лондон (Великобритания) между 27 и 31 март 1999 г.;

г) от 31 март до 20 май 1999 г. информация по темата „специфични характеристики на конструкцията и военен потенциал на изстребител МиГ-29 СМТ и военния потенциал на осъвременения МиГ-29“, по-конкретно ..., е събрана, съхранена и впоследствие предадена на N. Locke, представител на военното разузнаване на САЩ, в ... [хотел D] в Бирмингам (Великобритания) между 20 и 23 май 1999 г.;

д) от 23 май до 14 юли 1999 г. информация по темата „възможни насоки в развитието на националните ракети въздух-въздух“, по-конкретно ..., е събрана, съхранена и впоследствие предадена на N. Locke, представител на военното разузнаване на САЩ, в ... [хотел E] в Брюксел (Белгия) между 14 и 18 юли 1999 г.;

Въз основа на фактите, установени с осъдителната присъда, съдът решава, че действията на обвиняемия Sutyagin представляват държавна измяна под

формата на шпионаж съгласно член 275 от НК на РСФСР, по-специално, предаване, събиране и съхраняване с цел предаване на представители на чужда държава на информация, съставляваща държавна тайна, за да бъде използвана във вреда на националната сигурност на РФ, осъществено от гражданин на РФ.

Установено бе, че горепосочената информация, събрана и съхранявана от Sutyagin с цел предаване, и предадена на представители на военното разузнаване на САЩ, съставлява държавна тайна.

Освен това механизмът на осъществяването от него шпионска дейност се характеризира с користен мотив ... [Sutyagin] предава на представители на чужда държава информация относно Руската федерация от военен и военно-политически характер, съставляваща държавна тайна, способна да навреди на националната сигурност на РФ, срещу заплащане в брой при опит да извлече материални облаги.

...

При индивидуализиране на наказанието на подсъдимия съгласно чл. 60 от НК на РФ, съдът взема предвид характера и степента на обществена опасност на извършеното деяние, информацията за личността на извършителя и последиците от наложеното наказание върху неговото превъзпитание и върху условията на живот на неговото семейство.

Съдът взема предвид положителните отзиви за Sutyagin от неговата месторабота и местоживеене, фактът, че има две непълнолетни деца, родени през 1990 г. и 1991 г., и здравословното му състояние.

Съгласно присъдата на съда подсъдимият не заслужава снизхождение. Съдът не констатира смекчаващи или утежняващи вината обстоятелства.

Като взема предвид конкретните обстоятелства по делото и факта, че е нанесена вреда на отбраната и сигурността на РФ вследствие предаването от Sutyagin на информация относно Русия, съставляваща държавна тайна, на чуждестранни представители, съдът реши, че поправянето и превъзпитанието на подсъдимия е възможно единствено в условията на неговото изолиране от обществото като изтърпи присъдата си в изправителна колония при строг режим.

Въз основа на гореизложеното и като се ръководи от членове 343, 348, 350, ал. 3 и 351 от НК на РФ, съдът

ПРИСЪДИ:

Осъжда Sutyagin Igor Vyacheslavovich за престъпление по чл. 275 от НК на РФ и му налага наказание лишаване от свобода за срок от 15 години, което да бъде изтърпяно в изправителна колония при строг режим.

I.V. Срокът на изтърпяване на наказанието на Sutyagin следва да се изчислява от 29 октомври 1999 г.

...“

105. Жалбоподателят обжалва присъдата. По-специално той твърди, че замяната на съдия Sh. и на първоначалния съдебен чрез назначаването по делото на съдия K. е незаконосъобразно; че съдебният заседател Y. не следва да участва в процеса, тъй като е включен в списъка на съдебните заседатели при Московски окръжен

военен съд; и че списъкът на съдебните заседатели при Московски градски съд не е публикуван. Също така жалбоподателят се оплаква, че въпросите към съдебните заседатели са формулирани в нарушение на националния закон. Председателят на състава отхвърля неговото искане да постави на съдебните заседатели въпроса дали събраната, съхранена и предадена от него информация съставлява държавна тайна и дали е получена от секретни източници. На съдебните заседатели не са поставени въпроси във връзка с това дали той е имал намерение да навреди на националната сигурност, дали представителите на Alternative Futures са свързани с чуждестранно разузнаване или дали е предал информация, която вече е била публикувана в открити източници. Последният въпрос не е разгледан и в присъдата. Освен това жалбоподателят твърди, че съдът няма основания да не допусне като доказателства експертните заключения от 30 юни и август 2000 г., които са благоприятни за него, да отхвърли неговото искане за разпит на N. и K. като свидетели и същевременно да допусне като доказателство експертното заключение от 18 юли 2002 г., което потвърждава обвинението и страда от същите процесуални пороци като горните две. В своята жалба жалбоподателят се позовава на членове 6, 7 и 10 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи.

106. През май 2004 г. общият списък на съдебните заседатели при Московски окръжен военен съд е публикуван, като в него е включено името на Y.

107. На 17 август 2004 г. Върховният съд постановява окончателно решение по делото. С него се отхвърля жалбата и се потвърждава присъдата, като ясно се посочва, че не са допуснати нарушения на Наказателно-процесуалния кодекс на РФ от страна на съда, поспециално при мотивирания отказ за разпит на вещи лица като свидетели и за допускане на техните заключения като доказателство, както и при формулирането на въпроси към съдебните заседатели. Върховният съд посочва, че принципът за неизменност на съдебния състав не е бил нарушен по делото, което е разгледано в съответствие с изискванията на чл. 242 от Наказателно-процесуалния кодекс. Той отбелязва, че Y. е бил включен в одобрения списък на съдебните заседатели в Москва. Приема и че констатациите на съда относно вината на жалбоподателя се основават на законосъобразната присъда на съдебните заседатели и че деянията на жалбоподателя са законосъобразно квалифицирани в съответствие с фактическите обстоятелства, установени в решението на съдебните заседатели. Доводите на жалбоподателя относно недоказването на вината му не могат да бъдат взети предвид, тъй като присъдата, произнесена вследствие на процеса с участие на съдебни заседатели, не може да

бъде обжалвана и отменяна на основания, което са били известни на жалбоподателя.

108. Общият списък на съдебните заседатели при Московски градски съд (за Северния административен окръг на Москва) е публикуван на 18 август 2004 г. В него е включен г-н У. Според жалбоподателя, впоследствие защитата получава информация, че вероятно съдебният заседател У. е работил за ФСС.

109. През юли 2010 г., след подписване на молба за помилване до президента на Руската федерация, в която жалбоподателят се признава за виновен в извършването на престъплението, за което е осъден, той е освободен като част от размяна на затворници между Русия и Съединените щати. Отведен е във Великобритания, където понастоящем пребивава. Жалбоподателят твърди, че обстоятелствата около размяната са го принудили да се признае за виновен и че в действителност той отрича вината си.

II. РЕЛЕВАНТНО НАЦИОНАЛНО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО И ПРАКТИКА

A. Задържане под стража по време на наказателно производство.

110. Относно националното законодателство, регламентиращо задържането под стража по време на наказателно производство вж. решение по дело *Буков с/у Русия* [ГК], № 4378/02, точки 49-55, ЕСПЧ 2009-... по отношение периода до 1 юли 2002 г., и решение по дело *Величев с/у Русия*, № 24202/05, точки 107—113, решение от 24 юни 2010 г. по отношение периода след 1 юли 2002 г.

B. Съдебни състави и разпределяне на делата на съдиите

111. Конституцията на Руската федерация гарантира правото на всеки на гледане на неговото дело от съд и от съдия, на които делото е подсъдно съгласно закона (чл. 47). Съгласно решение на Конституционния съд от 16 март 1998 г. такъв закон (закопи) трябва да съдържа критерии, които да определят на кой съд е подсъдно едно или друго гражданско или наказателно дело. Това ще позволи на съда (съдията), страните и другите участници в производството да избегнат неяснотата по този въпрос. В противен случай тази неяснота следва да бъде преодоляна чрез решение в хода на изпълнението, тоест, по преценка на изпълнителен орган или длъжностно лице. В последния случай определянето на подсъдността няма да се определя на основата на закона.

112. Съгласно Конституцията съдиите са независими и се подчиняват единствено на Конституцията и федералните закони (чл. 120).

113. Наказателно-процесуалният кодекс на Руската федерация, в сила от 1 юли 2002 г. (Закон №174-FZ от 18 декември 2001 г., наричан по-долу „НПК“) предвижда следното:

Член 242

Неизменност на съдебния състав

„1. Делото се разглежда от един и същ съдия или от един и същ съдебен състав.

2. Ако някой от съдиите не е в състояние да продължи участието си в съдебното заседание, той се замества от друг съдия и разглеждането на делото започва отначало.“

114. Закон № 3132-І от 26 юни 1992 г. „За статута на съдиите в Руската федерация“ предвижда:

Член 6.2

Правомощия на председателите и заместник-председателите на съдилищата

1. Председателят на съда, наред с упражняването на правомощията на съдия от съответния съд, както и на процесуалните правомощия, предоставени на председателите на съдилищата от федералните конституционни закони и федералните закони, осъществява следните функции;

1) организира работата на съда;

...

3) разпределя задълженията между заместниците на председателя, а по реда, установен от федералните закони – между съдиите.

115. Инструкцията за организацията на документооборота, в сила към релевантния момент, предвижда, че председателят на съда отговаря за управлението на административната дейност (Инструкция № 169 на Съдебния департамент при Върховния съд на Руската федерация от 28 декември 1999 г.)

116. Съгласно обичайната практика председателят на съда разпределя заведените в съда дела между съдиите от този съд.

117. Съгласно параграф 19 от Решение № 23 на Пленума на Върховния съд от 22 ноември 2005 г., което съдържа практически насоки за прилагането на Кодекса, замяната на съдията председател на състава по дела с участие на съдебни заседатели прави проведения до този момент процес недействителен и налага замяната на съдебните заседатели, тъй като съгласно чл. 328 от Кодекса задължението за сформирание на съдебния състав с участие на съдебни заседатели е вменено на съдията председател на състава.

С. Съдебен процес с участие на съдебни заседатели

118. Чл. 30 от НПК гласи следното:

„...“

2. Първоинстанционните съдилища разглеждат наказателните дела в следния състав

...

2) По искане на обвиняемия, съдия от федералния съд и състав от дванадесет съдебни заседатели разглеждат делата за престъпленията, посочени в чл. 31, ал. 3 от настоящия кодекс....“

Чл. 31, ал. 3 от Кодекса включва, *inter alia*, престъпления, наказуеми по чл. 275 от Наказателния кодекс.

119. Секретар или помощник на съдията избира на случаен принцип кандидатите за съдебни заседатели от годишния списък на съдебните заседатели при съда (чл. 326 от Кодекса).

120. Редът за изготвяне списъка на съдебните заседатели в Москва за 2004 г. е регламентиран от Закона за съдебната система на РСФСР от 8 юли 1981 г., изменен на 16 юли 2003 г. и Инструкция на кмета на Москва от 31 октомври 2003 г. Първоначалните списъци на съдебните заседатели са изготвени от Московските областни съвети, които уведомяват обществеността и предоставят достъп до списъците, за да могат гражданите да искат вписване или отписване от списъците. След необходимите поправки, списъците се обединяват от префектурите на Московските административни окръзи и впоследствие служат като основа за изготвяне на самостоятелни списъци на съдебни заседатели за Московски градски съд и Московски окръжен военен съд от Отдела на териториалните органи на московската администрация. Списъците се одобряват от кмета на Москва и се изпращат на тези съдилища. Като краен срок за предоставяне списъците на съдебните заседатели за 2004 г., одобрени от кмета, на Московски градски съд и Московски окръжен военен съд е определена датата 30 ноември 2003 г. Списъците се публикуват. Съгласно точка 14 от Препоръките на министъра на правосъдието на Руската федерация от 30 септември 1993 г. относно процедурата за изготвяне на списъци на съдебните заседатели е желателно основните и резервните списъци на съдебните заседатели да се публикуват не по-късно от две седмици преди изпращането им на съответния съд. Публикацията трябва да разяснява на гражданите правата им да искат от районните съвети да бъдат вписани или отписани от тези списъци.

121. Едно и също лице не може да участва в съдебни заседания като съдебен заседател повече от веднъж годишно (чл. 326 от НПК и чл. 85 от Закона за съдебната система).

122. Страните в производството могат да внасят мотивирани или немотивирани искания за отвод на кандидатите за съдебни заседатели, като имат право на две немотивирани искания за отвод (чл. 327 от НПК). Страните имат право да им задават въпроси с цел разкриване на обстоятелства, които биха ги възпрепятствали да участват в разглеждането на дадено дело. Председателят на състава разяснява на кандидатите за съдебни заседатели тяхното задължение да отговарят вярно на зададените им въпроси (чл. 328 от НПК).

123. Съгласно чл. 330 от Кодекса, преди съдебните заседатели да положат клетва, страните имат право да заявят, че с оглед на особеностите на конкретното дело така формираният състав на съдебните заседатели като цяло може да не е в състояние да се произнесе с обективна присъда. След като изслуша страните, председателят на състава се произнася. Ако искането се приеме за основателно, съдебните заседатели се освобождават.

124. Преди да започне разглеждането на делото, всеки съдебен заседател полага клетва. Текстът на клетвата е следният (чл. 332 от Кодекса):

„Като поемам отговорните задължения на съдебен заседател, тържествено се заклевавам да ги изпълнявам честно и безпристрастно, да вземам под внимание всички разгледани пред съда доказателства – както тези, които уличават подсъдимия, така и тези, които го оправдават, да вземам решение по наказателното дело по свое вътрешно убеждение и съвест, без да оправдавам виновния и без да осъждам невинния, както подобава на свободен гражданин и справедлив човек.“

Председателят на състава прочита текста на клетвата, след което всеки съдебен заседател, при повикване на името му от съдията, отговаря: „Заклевавам се.“

125. Съгласно чл. 334, ал. 1 и чл. 339 от НПК, съдебните заседатели вземат решения по следните въпроси, които им се поставят след разглеждане на доказателствата и изслушване на страните;

– доказано ли е, че деянието, в което е обвинен подсъдимият, е извършено;

– доказано ли е, че това деяние е извършено от подсъдимия;

– виновен ли е подсъдимият за извършването на това деяние?

На съдебните заседатели също така могат да се задават конкретни въпроси, *inter alia*, относно обстоятелства, които могат да имат отношение към въпроса за вината или могат да доведат до освобождаване на подсъдимия от отговорност. На съдебните заседатели не се поставят въпроси, изискващи правна оценка.

Ако подсъдимият бъде признат за виновен, съдебните заседатели посочват още дали подсъдимият заслужава снизхождение.

Въпросите към съдебните заседатели се формулират в писмен вид от председателя на състава. Страните имат право на становище по въпросите, както и да предлагат нови въпроси (чл. 338 от НПК).

126. Въпроси, различни от тези, които следва да бъдат решени от съдебните заседатели, се решават еднолично от председателя на състава, без участието на съдебните заседатели (чл. 334, ал. 2 от НПК).

127. Въпросите относно недопускане на доказателства се разглеждат в отсъствие на съдебните заседатели. След изслушването на страните председателят на състава решава да изключи доказателствата, които според него/нея са недопустими (чл. 335, ал. 5 и 6 от НПК).

128. Преди съдебните заседатели да се оттеглят в съвещателната зала, председателят на състава им дава напътствия (чл. 340 от НПК). Председателят на състава обобщава съдържанието на обвиненията; информира ги относно приложимите наказателноправни разпоредби; обобщава разгледаните в процеса доказателства и становищата на обвинението и на защитата; разяснява правилата за преценка на доказателствата в тяхната съвкупност, принципът на презумпцията за невиновност, правилото за тълкуване на непреодолимите съмнения в полза на обвиняемия, правилото, че тяхната присъда трябва да се основава единствено на разгледаните в процеса доказателства и че доказателствата не могат да имат за тях предварително определена сила. Председателят на състава също така обръща внимание на съдебните заседатели на факта, че отказът на подсъдимия да даде показания в процеса не следва да се тълкува като доказателство за вината му. Председателят на състава разяснява реда за обсъждане и гласуване. На съдебните заседатели се напомня, че са положили клетва.

129. В съвещателната зала не се допуска присъствието на други лица освен съдебните заседатели (чл. 341 от НПК). На поставените въпроси съдебните заседатели отговарят утвърдително или отрицателно, като добавят дума или израз, които прецизират смисъла на отговора (чл. 343, ал. 7 от НПК).

130. Ако съдебните заседатели се произнесат с осъдителна присъда, делото продължава, без съдебните заседатели да разглеждат, *inter alia*, обстоятелствата, релевантни за правната квалификация на извършените от подсъдимия деяния, за определяне на наказанието и за произнасянето по гражданскоправни иски. Страните могат да се изказват по всички правни въпроси, които следва да бъдат разрешени със съдебно решение (чл. 346—347 от НПК), което се произнася от председателя на състава въз основа на присъдата на съдебните заседатели. Председателят на състава може да се отклони от осъдителната присъда и да оправдае подсъдимия, ако констатира, че извършеното от подсъдимия деяние не съдържа елементи на

престъпление. Председателят на състава може да разпусне състава на съдебните заседатели и да разпoredи ново разглеждане на делото от друг съдебен състав, ако констатира, че престъпното деяние или участието на подсъдимия в престъпното деяние не е доказано и следователно осъдителната присъда е произнесена по отношение на невиновно лице, и е налице достатъчно основание за неговото оправдаване (чл. 348 от НПК). Заключение на съдебните заседатели, че подсъдимият заслужава снизхождение, е задължително за председателя на състава (чл. 349 от НПК).

131. По-горната съдебна инстанция, която разглежда делото при обжалване, не може да отменя или изменя решение, произнесено вследствие на съдебно производство с участие на съдебни заседатели, на основание несъответствие между заключенията в решението на съда и фактите, установени от същия съд. Възможни основания за отмяна или изменение на съдебно решение в такъв случай са нарушение на процесуалния закон, неправилно прилагане на наказателния закон, несправедливост на наложената присъда (чл. 379 от НПК).

D. Наказателна отговорност за разкриване на държавна тайна

132. Чл. 29 от Конституцията предвижда:

„Всеки има право свободно да търси, получава, предава, създава и разпространява информация с всички законни средства. Списъкът на информацията, която съставлява държавна тайна, се определя с федерален закон.“

Конституционният съд на Руската федерация приема, че тази разпоредба е мотивирана от необходимостта да се защити суверенитета на Русия и да се гарантира нейната отбрана и сигурност, и че тя съответства на чл. 55, ал. 3 от Конституцията, който допуска ограничения на човешките права и свободи, а следователно и на правото на информация по горепосочените съображения. Следователно законодателството може да определи списък на информацията, която може да бъде класифицирана като държавна тайна и да регламентира нейното разсекретяване и защита, както и получаването на достъп до такава информация. Съгласно чл. 1 от Закона за държавната тайна, неговите разпоредби са задължителни в пределите и извън територията на Руската федерация за, *inter alia*, граждани на Руската федерация, които са поели задължения или са задължени с оглед на статута им да изпълняват изискванията на руското законодателство относно държавната тайна. Задължението да се спазва законодателството относно държавната тайна произтича от общото правно задължение да се спазват Конституцията и законите (чл. 15, ал. 2 от Конституцията). Следователно чл. 1 от Закона за

държавната тайна е в съответствие с Конституцията (Решение на Конституционния съд от 27 март 1996 г.).

133. Наказателният кодекс на Руската федерация от 1996 г. предвижда:

Член 275. Държавна измяна

„Държавна измяна, тоест извършване от гражданин на Руската федерация на шпионаж, разкриване на държавна тайна или подпомагане по друг начин на чужда държава, чуждестранна организация или техни представители при извършването на подривна дейност, подкопаваща външната сигурност на Руската федерация, се наказва с лишаване от свобода за срок от 12 до 20 години, като съдът може да постанови и конфискация на имуществото.“

134. Чл. 5 от Закона за държавната тайна (Закон № 5485-1 на РФ) от 21 юли 1993 г., изменен на 6 октомври 1997 г., предвижда:

„Следната информация съставлява държавна тайна:

1) информация от военната област:

Относно съдържанието на стратегически и оперативни планове, документи на бойните поделения за подготовка и провеждане на операции, и относно стратегическото, оперативно и мобилизационно разгръщане на въоръжените сили на Руската федерация и на други войски, военни формирования и органи, предвидени от Федералния закон за отбраната, относно тяхната бойна и мобилизационна готовност, създаването и използването на мобилизационни ресурси;

Относно плановете за развитие на въоръжените сили на Руската федерация, други войски на Руската федерация, относно насоките за развитие на въоръжението и военната техника, относно съдържанието и резултатите от изпълнението на целеви програми, научноизследователски и опитно-конструкторски проекти за създаването и модернизирането на модели на въоръжение и военна техника;

Относно разработването, технологията, производството, обема на производството, съхранението и рециклирането на ядрени боеприпаси, техните компоненти, ядрени разпадащи се материали за ядрени боеприпаси, относно техническите системи и (или) методи за защита на ядрените боеприпаси от неправомерно използване, както и относно ядрените електроцентрали и специални физически съоръжения с отбранително значение;

Относно тактическо-техническите характеристики и възможности за използване в бой на моделите на въоръжение и военна техника, относно свойствата, формулите или производствената технология за нови видове ракетни горива или взривни вещества с военно предназначение;

Относно разположението, наименованията, степента на готовност, защитеността на оперативните и особено важни обекти, тяхното проектиране, строителство и експлоатация, както и относно отчуждаването на земя, подземни пространства и водни басейни за тези обекти;

Относно разположението, действителните наименования, организационната структура, въоръжението и числеността на войските и състоянието на техните

системи за бойно осигуряване, както и относно военно-политическите и (или) оперативни условия;

...“

135. Съгласно чл. 4 от Закона за държавната тайна, президентът на РФ утвърждава представен от Правителството списък на информацията, съставляваща държавна тайна. Президентски указ № 1203 от 30 ноември 1995 г. определя следния списък на военната информация, съставляваща държавна тайна:

1. Информация, разкриваща стратегически планове за използването на войски, оперативни планове, документи за ръководене на сражения, документи относно привеждането на войските в различна степен на бойна готовност.

2. Информация относно стратегическото оперативно разгръщане на войските.

3. Информация относно конструктивните планове, развитието, числеността, бойните възможности или количество на войските, бойната им готовност, както и относно военно-политическите и (или) оперативни условия.

4. Информация, разкриваща състоянието на оперативната (бойна) подготовка на войските, помощни служби за дейността им, както и съдържанието и (или) състоянието на командните и контролни системи.

5. Информация относно мобилизационното разгръщане на войските, тяхната мобилизационна готовност, сформирването и използването на мобилизирани части, относно контролната и командна система за мобилизационно разгръщане и (или) относно възможностите за усилване на войската чрез увеличаване на личния състав, въоръжението, военната техника и други материални и финансови ресурси, както и на придвижване на военен транспорт.

6. Информация, разкриваща насоките, дългосрочните прогнози или планове за развитие на въоръжението и военната техника, съдържанието или резултатите от изпълнението на целеви програми и научноизследователски и опитно-конструкторски проекти за създаване и модернизиране на модели на въоръжение и военна техника и на техните тактически и технически характеристики.

7. Информация, разкриваща конструктивните разработки, производствена технология, изотопния състав, бойните, физически, химически или ядрени характеристики, както и реда за използване или експлоатация на въоръжението и военната техника.

8. Информация, разкриваща производствената мощност и действителните или планирани данни за производството и (или) доставката (в натурален вид) на средства за биологическа, медицинска или ветеринарна защита.

9. Информация относно развитието, технологията, производството, обема на продукцията, съхранението и (или) рециклирането на ядрени боеприпаси и (или) техни компоненти, ядрени разпадащи се материали, ядрени електроцентрали, специални физически съоръжения с отбранително предназначение, както и технически системи и (или) методи за защита на ядрени боеприпаси от неразрешена употреба.

Информация, разкриваща съдържанието на предишни завършени проекти, свързани с оръжията за масово унищожение, резултатите от такива проекти,

както и информация относно състава на модела и (или) рецептора, производствената технология или оборудването за изделията.

10. Информация относно разработването, изграждането, експлоатацията или укрепването на безопасността на ядрените съоръжения.

11. Информация, разкриваща достиженията на ядрената наука и техника, които имат важно значение за отбраната и икономиката или установяват качествено ново равнище на възможностите за създаване на въоръжение и военна техника и (или) принципно нови изделия и технологии.

12. Информация, разкриваща свойствата, формулите или технологията за производство на ракетни горива, както и балистични вещества, взривни вещества или експлозивни с военно предназначение, както и нови сплави, специални течности, нови горива за въоръжение и военна техника.

13. Информация, разкриваща разполагането, действителните наименования, организационната структура, въоръжението, числеността на войските, когато публикуването на тази информация не е предвидено от международните задължения на Руската федерация.

14. Информация относно използването на инфраструктурата на Руската федерация за обезпечаване на отбранителните способности и сигурност на държавата.

15. Информация относно разполагането, наименованията, степента на готовност или защитеност на оперативни обекти, които не са обхванати от отговорностите на Руската федерация по силата на международни договори, относно избора, отчуждаването на поземлени парцели, подземни пространства или водни басейни за изграждането на тези обекти, както и относно планирани или текущи изследователски, идейни или други проекти за създаване на такива обекти. Същата информация по отношение специалните обекти на правителствени агенции.

16. Информация относно използването или перспективите за развитие на координирана комуникационна мрежа на Руската федерация за обезпечаване на отбранителните способности и сигурност на държавата.

17. Информация, разкриваща разпространението или използването на радиочестотни ленти за военно или специално електронно оборудване.

18. Информация, разкриваща организацията или функционирането на всички видове комуникация и на радиолокационното или радиотехническо обслужване на войската.

19. Информация, разкриваща съдържанието, организацията или резултатите от основните дейности на граничните войски на Руската федерация (FPS) и организацията на защитата на държавните граници, изключителната икономическа зона и континенталния шелф на Руската федерация или тези на държавите членки на ОНД.

20. Информация, разкриваща насоките за развитието на оборудване и технология с възможна двойна употреба, съдържанието и резултатите от специални програми, научноизследователски и (или) опитно-конструкторски проекти за развитието или модернизирването на такова оборудване или технология. Информация относно използването на средства и технология с възможна двойна употреба за военни цели.

21. Информация относно перспективите за развитие и (или) използването на космическата инфраструктура на Руската федерация за обезпечаване на отбранителните способности и сигурност на държавата.

22. Информация, разкриваща състоянието и (или) насоките на хидронавтски проекти за обезпечаване на отбраната и сигурността на държавата.“

III. МЕЖДУНАРОДНИ ТЕКСТОВЕ И ДОКУМЕНТИ

136. Специалният докладчик на ООН по въпросите на независимостта на съдиите и адвокатите, Leandro Despouy, в своя доклад от посещението си в Руската федерация (19–29 май 2008 г.), публикуван на 23 март 2009 г., посочва:

„61. Разпределянето на делата между съдиите е предоставено на свободната преценка на председателя на съда. Оказва се, че липсва система, която да гарантира, че делата се разпределят по обективни критерии. Съобщава се за случаи, в които по-чувствителни дела се разпределят на „определени“ съдии или наказателно дело се прехвърля на друг съдия в хода на започнал процес, тъй като въпросният съдия отказва да се поддаде на натиск.

...

96. С цел да се подпомогне Руската федерация да продължи и поднови усилията в процеса на съдебната реформа, специалният докладчик препоръчва:

...

99. Да се повиши независимата роля на съдиите:

...

Да се въведе механизъм за разпределяне на съдебните дела по обективен начин.“

137. В своята Резолюция 1685 (2009), озаглавена *Твърдения за политически мотивирани злоупотреби с наказателноправната система в държавите членки на Съвета на Европа*, приета на 30 септември 2009 г., Парламентарната асамблея на Съвета на Европа подчертава огромното значение за върховенството на закона и защитата на личната свобода на предпазването на наказателноправните системи в цяла Европа от политически мотивирано вмешателство. Тя гласи следното:

„3.1 ...За истинска независимост на съдиите са необходими още няколко правни и практически гаранции, включващи:

...

3.1.4. независимостта на съдиите от председателите на съдилищата ... се осигурява, *inter alia*, чрез разпределянето на делата по установени обективни системи, чрез строги правила, които не позволяват отстраняването на съдии от отделни дела, без да са налице изрично посочени в закона основания за това...“

Асамблеята посочва, *inter alia*, че председателите на съдилищата на Руската федерация притежават непропорционална власт над другите

съдии, по-специално поради тяхното правомощие да решават как да се разпределят делата (параграф 4.3.6.). Асамблеята призовава Руската федерация да:

„5.5.3. укрепи системата за разпределяне на делата между съдилищата и отделните съдии или отделения в рамките на съдилищата по такъв начин, че да предотврати всякакво „търсене на по-благоприятната подсъдност“ („forum shopping“) от страна на прокуратурата и всякаква свободна преценка на председателите на съдилищата в това отношение.

5.5.4. насърчава развитието на дух на независимост и критичен анализ в юридическото образование като цяло и по-специално, в първоначалното и продължаващо обучение на съдии и прокурори, строго да санкционира всички местни, областни или федерални длъжностни лица, които продължават да се опитват да дават указания на съдиите, както и всички съдии, които правят опити да получат такива указания; ...“

ПРАВОТО

I. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 5 § 3 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

138. Жалбоподателят твърди, че продължителността на неговото предварително задържане е необоснована и в нарушение на член 5 § 3 от Конвенцията, който предвижда:

„Всеки арестуван или лишен от свобода в съответствие с разпоредбите на параграф 1 с) на този член ... има право на гледане на неговото дело в разумен срок или на освобождаване преди гледането на неговото дело в съда. Освобождаването може да бъде обусловено от даването на гаранции за явяване в съда.“

139. Правителството твърди, че по време на предварителното разследване и на съдебния процес жалбоподателят е бил задържан под стража съгласно закона, по-специално чл. 89 и чл. 96 от стария Наказателно-процесуален кодекс. При налагане на мярката задържане под стража на жалбоподателя е взет предвид фактът, че той може да възпрепятства разкриването на истината по делото, да извърши друго престъпление и да се укрие от правосъдието. Вероятността да се укрие съществувала предвид неговата „отворена“ италианска виза или други възможности, с които е разполагал. Всички тези обстоятелства са наложили последователните решения за продължаване на мярката задържане под стража на жалбоподателя.

140. Жалбоподателят твърди, че дори при действието на чл. 96 от стария Кодекс, задържане под стража не е било допустимо единствено на основание тежестта на престъплението, както е разяснено в решение № 3 на Пленума на Върховния съд на Руската федерация от 27 април 1993 г. Той изтъква, че нито решението на Областен съд Калуга от

27 декември 2001 г., нито решението на Върховния съд от 20 март 2002 г. съдържат мотиви за неговото продължаващо задържане под стража. Италианската му виза е била валидна от 28 октомври 1999 г. до 18 ноември 1999 г. Липсват други доказателства за това, че той е можел да се укрие.

141. Съдът припомня, че съгласно втората част на член 5 § 3, лице, което е обвинено в извършването на престъпление, винаги се освобождава преди гледането на неговото дело в съда, освен ако съществуват „релевантни и достатъчни“ основания за продължаване на неговото задържане. Националният съд, като зачита надлежно принципа на презумпцията за невинност, трябва да разгледа всички факти в подкрепа или против наличието на действително съображение от обществен интерес, което да обосновава изключение от правилото за зачитане на личната свобода, както и да ги изложи в решенията си по исканията за освобождаване (вж., наред с други източници, дела *Kalashnikov c/y Русия*, № 47095/99, точка 114, ЕСПЧ 2002-VI и *Вукон*, цитирано по-горе, точки 61—64).

142. Съдът припомня, че при определяне продължителността на задържането преди разглеждане на делото съгласно член 5 § 3 от Конвенцията, периодът, който следва да се вземе предвид, започва в деня на арестуването на обвиняемия и завършва в деня, в който съдът се произнесе по обвинението, дори това да е само първоинстанционният съд (вж., наред с други източници, дела *Wemhoff c/y Германия*, 27 юни 1968 г., точка 9, Серия А № 7 и *Labita c/y Италия* [ГК], № 26772/95, точки 145 и 147, ЕСПЧ 2000-IV). Съдът отбелязва, че датата, на която жалбоподателят по настоящото дело е задържан, е спорна за страните, но попада в периода между 27 и 30 октомври 1999 г., и че съответната част от жалбата на жалбоподателя по член 5 § 1 (с) е счетена за недопустима (вж. дело *Sutyagin c/y Русия* (*dec.*), № 30024/02 от 8 юли 2008 г.). Следователно Съдът не е в състояние да разреши това противоречие. При обстоятелствата по настоящото дело той обаче може да разгледа жалбата по член 5 § 3, без да установява с точност въпросната дата. Мярката задържане под стража, наложена на жалбоподателя преди гледането на делото, е отменена на 7 април 2004 г., когато съдът се произнася с решение по делото. Така задържането продължава четири години и пет месеца.

143. Съдът констатира, че в отказите си да освободи жалбоподателя през целия период на неговото задържане под стража националните съдилища трайно се позовават на тежестта на обвинението срещу него като единствен и решаващ фактор, обосноваващ задържането му под стража. Когато в съдебните решения се изтъкват други основания – опасността от укриване, възпрепятстване на разследването и извършване на друго престъпление – или се посочва, че основанията, на които почива първоначалната мярка задържане под стража, още са

валидни, не се посочват никакви фактически обстоятелства, които да обяснят съществуването на такива рискове към релевантния момент на разглеждане (решения на Московски градски съд от 3 и 4 октомври 2002 г., потвърдени от Върховния съд на 25 декември 2002 г., и решение на Московски градски съд от 29 септември 2003 г., потвърдено от Върховния съд на 12 ноември 2003 г.). Твърдението на жалбоподателя, че неговата чуждестранна туристическа виза, посочена от Московски градски съд в решенията му от 3 и 4 октомври 2002 г., е изтекла през ноември 1999 г., е пренебрегнато от Върховния съд при разглеждане на жалбата. По същия начин са пренебрегнати и други доводи, като например семейните връзки и постоянното местопребиваване, изтъкнати от защитата в молбите за освобождаване, някои от които са подкрепени от неправителствени и други организации и лица като възможни негови гаранți. В две от решенията не се посочват никакви мотиви за продължаващото задържане на жалбоподателя (решение на Областен съд Калуга от 27 декември 2001 г., потвърдено с решение на Върховния съд от 20 март 2002 г.). На нито един етап от производството националните съдилища не разглеждат възможността явяването на жалбоподателя в съда да се гарантира чрез друга мярка.

144. Съгласно трайната практика на Съда подобно положение е несъвместимо с член 5 § 3 (вж., наред с много други източници, дела *Sarban c/y Молдова*, № 3456/05, точки 100—101 и точки 103—104, 4 октомври 2005 г.; *Shcheglyuk c/y Русия*, № 7649/02, точки 11—14 и точка 16, 14 декември 2006 г.; *Pshevecherskiy c/y Русия*, № 28957/02, точки 19—25, 24 май 2007 г.; *Вуков*, цитирано по-горе, точки 65 и 67 и *Logvinenko c/y Русия*, № 44511/04, точки 45-49, 17 юни 2010 г.).

145. Следователно има нарушение на член 5 § 3 от Конвенцията.

II. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 6 § 1 ОТ КОНВЕНЦИЯТА ВЪВ ВРЪЗКА С ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТТА НА ПРОИЗВОДСТВОТО

146. Жалбоподателят твърди, че продължителността на производството е несъвместима с изискването за „разумен срок“, посочено в член 6 § 1 от Конвенцията, който предвижда:

„Всяко лице, при решаването на правен спор относно ... основателността на каквото и да е наказателно обвинение срещу него, има право на ... гледане на неговото дело в разумен срок, от ... съд ...“

147. Правителството оспорва този довод. По-специално, то изтъква, че през повече от половината от дванадесетмесечната продължителност на производството пред Областен съд Калуга делото не е гледано по причини, дължащи се на поведението на

жалбоподателя и неговите адвокати, които са продължили да бавят разглеждането на делото след провеждането на допълнителното разследване.

148. Според жалбоподателя властите са отговорни за основните забавяния, които не могат да бъдат обяснени нито със сложността на делото, което е разгледано от Московски градски съд за петнадесет работни дни, нито с неговото или на адвокатите му поведение, което забавя делото само с три месеца и тринадесет дни по основателни причини. Запознаването с материалите по делото след приключване на допълнителното разследване е било организирано по такъв начин, че той е разполагал средно с два часа и половина дневно за тази цел. В продължение на пет седмици не е имал достъп, в продължение на пет седмици е имал достъп веднъж седмично, а за петнадесет седмици му е предоставен достъп два пъти седмично.

149. Съдът отбелязва, че периодът, който следва да се вземе под внимание, започва между 27 и 30 октомври 1999 г., като страните спорят по точната дата (вж. точка 142 по-горе), когато жалбоподателят е задържан под стража, и завършва на 17 август 2004 г., когато Върховният съд потвърждава обжалваното решение. Следователно той е задържан повече от четири години и девет месеца за времето на предварителното разследване и съдебното производство пред две инстанции.

150. Съдът подчертава, че разумният срок на производството трябва да бъде преценяван в контекста на обстоятелствата по делото и във връзка със следните критерии: сложността на делото, поведението на жалбоподателя и съответните органи (вж., наред с много други източници, дело *Pélissier u Sassi c/y Франция* [ГК], № 25444/94, § 67, ЕСПЧ 1999-II).

151. Съдът отбелязва, че първият етап на предварителното разследване е продължил една година, първият етап на съдебното производство пред Областен съд Калуга – една година и два месеца, а производството пред Върховния съд – по-малко от три месеца, допълнителното разследване почти една година и пет месеца и заключителният етап на съдебното производство пред Московски градски съд – седем месеца, а пред Върховния съд – повече от четири месеца.

152. Делото, по което са извършени експертизи, отнасящи се до секретността на информацията, се отличава с определена сложност. Все пак, последната такава експертиза, която приключва с единственото експертно заключение, разгледано от съда, е извършена в рамките на един месец. Освен това, Московски градски съд в неговия окончателен състав разглежда делото и се произнася с решение за по-малко от два месеца.

153. Констатациите на Областен съд Калуга в решението му от 27 декември 2001 г., с което делото се връща за допълнително разследване, предполагат, че то е по вина на разследващите органи, които не са подготвили надлежно обвинението. Така на органите са нужни около две години и пет месеца, за да внесат окончателното обвинение срещу жалбоподателя на 29 юли 2002 г., което разкрива не особено старание от тяхна страна. Правителството не дава никаква обосновка за забавянето.

154. Относно запознаването на защитата в продължение на една година с материалите по делото след допълнителното разследване, Съдът счита, че властите е трябвало да дадат на защитата повече време, за да може да се запознае с материалите по делото в по-кратък срок, особено след значителното забавяне на етапа на разследването.

155. Съдът често е констатирал нарушения на член 6 § 1 от Конвенцията по дела, които повдигат сходни проблеми с тези по настоящото дело (вж. дело *Pélissier u Sassi*, цитирано по-горе).

156. Като се има предвид какъв е залогът за жалбоподателя, който прекарва по-голяма част от въпросното време – повече от четири години и пет месеца – като задържан по време на разследването и гледането на делото му, Съдът, след като разгледа всички предоставени му материали, счита, че правителството не посочва никакви факти или доводи, годни да го убедят да възприеме различно становище по настоящото дело. Предвид своята практика по въпроса, Съдът счита, че в настоящия случай продължителността на производството е прекомерна и не изпълнява изискването за „разумен срок“.

157. Следователно има нарушение на член 6 § 1 от Конвенцията.

III. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 6 § 1 ОТ КОНВЕНЦИЯТА ВЪВ ВРЪЗКА С НЕЗАВИСИМОСТТА, БЕЗПРИСТРАСТНОСТТА И ЗАКОННОСТТА НА СЪДА

158. Жалбоподателят твърди, че съдебният състав, който разглежда неговото дело, не е „независим и безпристрастен съд, създаден в съответствие със закона“, предвид промяната в състава на съда чрез прехвърляне на делото от съдия Sh. на съдия K., избора на кандидатите за съдебни заседатели от непубликуван списък на съдебните заседатели, и начина, който затруднява проверката за неговата законосъобразност, както и предвид участието на Y. в съдебното производство като съдебен заседател.

Жалбоподателят се позовава на член 6 § 1 от Конвенцията, който, доколкото е релевантен, предвижда:

„Всяко лице, при решаването на правен спор относно ... основателността на каквото и да е наказателно обвинение срещу него, има право на справедливо ...

гледане на неговото дело ... от независим и безпристрастен съд, създаден в съответствие със закона.“

A. Становища на страните

1. По състава на съда

а) Правителството

159. Правителството поддържа, че председателят на Московски градски съд решава да прехвърли делото на жалбоподателя на съдия К. поради голямата служебна заетост на съдия Sh., който има няколко други сложни дела и ползвал годишния си отпуск от 15 декември 2003 г. до 14 януари 2004 г. Законът не изисквал издаването на каквото и да е нарочно решение, в случай че дадено дело бъде прехвърлено от един съдия на друг.

160. То твърди още, във връзка с параграф 19 от Решение № 23 на Пленума на Върховния съд от 22 ноември 2005 г., че г-жа К. сформирала нов състав на съдебните заседатели съгласно чл. 328 от Наказателно-процесуалния кодекс, който възлага сформирането на състава на съдебните заседатели на председателя на състава и започва гледането на делото отначало в съответствие с принципа за неизменност на съдебния състав, залегнал в чл. 242 от Кодекса.

161. Според правителството искането на жалбоподателя за отвод на г-жа К. се основава единствено на неговото несъгласие с нейни решения, с които се отхвърлят различни искания на защитата.

б) Жалбоподателят

162. Жалбоподателят твърди, че изключение от принципа за неизменност на съдебния състав се допуска единствено при невъзможност на съдията да участва в съдебното заседание (чл. 242 от Наказателно-процесуалния кодекс), което е в съответствие с принципа за независимост на съдебната система, забраняващ намесата в правораздавателната дейност на съдиите (чл. 120 от Конституцията и чл. 9 и 10 от Закона за статута на съдиите). Следователно, когато съдия започне да разглежда дадено дело, всяка намеса в неговата работа, в случая от страна на председателя на съда, е недопустима. Председателят на съда може да замени съдия, който е започнал гледането на дело, само когато съществуват обективни причини, които възпрепятстват съдията да завърши гледането на делото. Не може да се прави замяна на съдия по лична преценка; това може да доведе до злоупотреби с цел осигуряване на определен изход от делото.

163. Жалбоподателят твърди, че причините, посочени от правителството като доказателство за невъзможността на съдия Sh. да продължи участието си в разглеждането на делото, по-специално

неговата голяма служебна натовареност и годишния му отпуск, не са убедителни. Голямата натовареност с дела е обичайна за всички съдии в Русия. При възлагане делото на съдия Sh., председателят на съда знае за натовареността на съдията, сложността на делото, както и фактът, че делото следва да се разглежда с участието на съдебни заседатели. Преценката на тези фактори явно доказва, че първоначално г-н Sh. е бил в състояние да гледа делото на жалбоподателя и е разполагал с време за това. Освен това жалбоподателят е могъл да се яви в съда още на 5 декември 2003 г., тъй като до тази дата карантината в мястото за задържане е била вдигната. Следователно г-н Sh. е можел да продължи гледането на делото преди годишния си отпуск.

164. Жалбоподателят заключава, че няма обективни фактори, като например самоотвод, отвод, продължително заболяване или командировка, които могат да укажат, че г-н Sh. повече не е бил в състояние да участва в гледането на делото.

165. Жалбоподателят твърди, че заменянето на председателя на състава по неговото дело е направено с цел да се промени състава на съдебните заседатели, който явно не е харесал на обвинението. Г-жа К. не е била в състояние да гледа делото по-рано от три месеца и половина след назначаването ѝ. Многобройните искания за възобновяване на производството и за обосновка на причините за замяната, внесени от защитата до председателя на Московски градски съд и други органи, остават без отговор.

2. Избор на съдебни заседатели и г-н Y.

а) Правителството

166. Фактът, че списъкът на съдебните заседатели не е публикуван преди гледането на делото на жалбоподателя, според правителството не влияе на неговата действителност съгласно националния закон, а оттук и на правото на избраните съдебни заседатели да заседават по делото на жалбоподателя. Следователно законността на състава на съдебните заседатели не подлежи на съмнение. Правителството изтъква, че жалбоподателят изказва необосновани твърдения относно добросъвестността на съдебните служители и спазването от тяхна страна на процедурата за избиране на кандидатите за съдебни заседатели по неговото дело.

167. Защитата е имала достатъчно възможности да участва в избора на съдебни заседатели, като задава въпроси на кандидатите и да иска, мотивирано или немотивирано, отвод на всеки от тях.

168. Освен това, по силата на чл. 330 от Наказателно-процесуалния кодекс, жалбоподателят разполага с възможност да поиска отвод на състава на съдебните заседатели като цяло, ако прецени, че той може

да не е в състояние да се произнесе с обективна присъда по делото. Жалбоподателят не се е възползвал от тази възможност.

169. Правителството твърди, че законът не забранява едно и също лице да бъде включено в списъка на съдебните заседатели при различни съдилища.

170. Съгласно Решение № 23 на Пленума на Върховния съд укриването на информация от страна на кандидатите за съдебни заседатели, които впоследствие участват в съдебен състав, е основание за отмяна на съдебното решение, когато тази информация може да повлияе изхода на делото и лишава страните от право да поискат отвод на въпросния кандидат за съдебен заседател.

171. Няма данни г-н У. да е участвал като съдебен заседател при Московски градски съд и при Московски окръжен военен съд едновременно. Липсва още каквато и да е информация, че той е работил за ФСС. Правителството представя удостоверение, издадено от ФСС, в което се посочва, че г-н У. не е бил и не е служител на ФСС.

б) Жалбоподателят

172. Жалбоподателят твърди, че съгласно Препоръките на министъра на правосъдието от 30 септември 1993 г., списъкът на съдебните заседатели е трябвало да бъде публикуван две седмици преди 30 ноември 2003 г. Той отбелязва, че изискването за публикуване има за цел да даде възможност на гражданите да поискат да бъдат отписани или вписани в списъците на съдебните заседатели и да предостави на страните в производството достъп до официален списък, за да могат да проверят дали определено лице действително е вписано в него. Упражняването на тези права е възможно само ако списъкът на съдебните заседатели е публикуван преди разглеждането на дадено дело от съда. Жалбоподателят твърди, че едно и също лице не следва да се вписва в два списъка на съдебни заседатели – при Московски градски съд и Московски окръжен военен съд, тъй като тези списъци трябва да бъдат самостоятелни, а гражданите могат да бъдат призовавани да участват като съдебни заседатели само веднъж годишно. Списъкът на съдебните заседатели при Московски окръжен военен съд, който съдържа името на г-н У., е публикуван преди публикуването на списъка на съдебните заседатели при Московски градски съд, който също включва г-н У., и следователно е подостоверен. Според жалбоподателя г-н У. не е трябвало да участва като съдебен заседател по неговото дело.

173. Освен това жалбоподателят твърди, че процедурата за избор на съдебни заседатели, установена в Наказателно-процесуалния кодекс, не позволява прозрачност и възможност за защитата да провери дали имената на кандидатите за съдебни заседатели по делото му са изтеглени на случаен принцип, както изисква законът, и да

предотврати опитите да бъдат включени определени лица в делото му чрез избирането на тези, които органите биха счели за по-подходящи.

174. Жалбоподателят твърди, че г-н У. е укрил своята връзка с ФСС, когато този въпрос е зададен на кандидатите за съдебни заседатели. Жалбоподателят се позовава на официалните протоколи от разпитите на свидетели, които предварително са предупредени от следовател, че носят наказателна отговорност за неверни твърдения, по различни наказателни дела относно твърдения за незаконно вписване на недвижимо имущество, принадлежащо на дружество с генерален директор лице на име г-н У. Съгласно тези протоколи лице на име г-н G., в хода на неговия разпит на 19 февруари 2004 г. от московския разследващ полицай Zh., твърди, че е имал лични и бизнес отношения с г-н У. и е знаел, че г-н У. е служил в ФСС. Според г-н G., г-н У. е смятал, че заслужава повишение в работата си за ФСС и че неговите ръководители го подценяват. Според друг свидетел, г-н К., полицейски служител, който е разпитвал г-н У. през 2000 г., г-н У. е твърдял, че е служител на КГБ и има „връзки“. Жалбоподателят също така се позовава на една книга, публикувана в Полша през 1996 г. Според тази книга г-н У. е служил в руските разузнавателни служби под дипломатическо прикритие и е бил обвинен в Полша във вербуване на полския министър-председател г-н Józef Oleksy. Твърди се, че е заемал постове на първи секретар, а след това на прессекретар в руското посолство в Полша, завършил е разузнавателна школа през 1984 г., работил е в службата на Агенция Новости в Гданск и е бил подполковник от руската Служба за външно разузнаване (наричана по-долу „СВР“).

175. Според жалбоподателя владенето на полски език от г-н У., което той сам признава пред съда, косвено потвърждава изложената в книгата информация. ФСС разследва делото на жалбоподателя, а СВР и Главният следствен отдел на въоръжените сили участват в производството по делото. Следователно защитата може да поиска отвод на всяко лице, което е имало някаква връзка с разузнавателните служби, както става с четирима от кандидатите за съдебни заседатели, които признават, че някога са служили във ФСС и които са отведени по искане на защитата. Ако г-н У. беше признал своята връзка с ФСС, той също щеше да бъде отведен.

176. Жалбоподателят твърди, че промяната на състава на съдебните заседатели по неговото дело е незаконосъобразна. Той пояснява, че Наказателно-процесуалният кодекс предвижда две основания за освобождаване на съдебни заседатели. Първо, когато броят на съдебните заседатели, които се оттеглят, надвишава броя на резервните съдебни заседатели; второ, по искане на страна (чл. 330), когато съставът на съдебните заседатели не е в състояние да произнесе справедлива присъда по делото. В неговия случай липсват подобни

основания. Липсва формално решение на съда за освобождаване на съдебните заседатели, което лишава защитата от възможност да го обжалва пред по-горна инстанция. Освен това жалбоподателят твърди, че първоначалният състав на съдебните заседатели, сформиран на 3 ноември 2003 г., е разпуснат, тъй като тяхното отношение към делото, станало по някакъв начин известно на органите, не отговаряло на очакванията на последните. Той се позовава на разследване, проведено от журналистката Z. Svetova, която се среща и взема интервю от някои от съдебните заседатели от първоначалния състав (нейната статия е публикувана във вестник *Руски куриер*). Според журналистката, ако първоначалният състав не е бил разпуснат, жалбоподателят е щял да бъде оправдан.

177. В отговор на становището на правителството относно това, че жалбоподателят не е поискал отвод на окончателния състав на съдебните заседатели като цяло, съгласно чл. 330 от Наказателно-процесуалния кодекс, жалбоподателят заявява, че „при избора на съдебните заседатели защитата е изхождала от принципа за доверие в кандидатите за съдебни заседатели“.

В. Оценка на Съда

1. Замяната на съдия Sh. със съдия K.

Независим и безпристрастен съд

178. Най-напред Съдът ще разгледа твърдението на жалбоподателя, че замяната на съдия Sh. със съдия K. е несъвместима с изискванията за „независимост“ и „безпристрастност“ на съда.

179. Съдът припомня, че за да се установи дали един съд може да се смята за „независим“ по смисъла на член 6 § 1, следва да се имат предвид *inter alia* начинът на назначаване на членовете му и техния мандат, наличието на гаранции срещу оказването на външен натиск, както и въпросът дали органът изглежда независим (вж., наред с много други източници, дело *Findlay c/y Обединеното кралство*, 25 февруари 1997 г., точка 73, *Reports of Judgments and Decisions* 1997-I).

180. Наличието на „независимост“ по смисъла на член 6 § 1 трябва да се преценява по субективен критерий, тоест въз основа на личното убеждение на конкретен съдия по конкретно дело, а също така и по обективен критерий, тоест като се прецени дали съдията предоставя достатъчно гаранции, за да се изключи всяко основателно съмнение в това отношение (вж. дело *Fey c/y Австрия*, 24 февруари 1993 г., точка 28, Серия А, № 255-А).

181. По отношение на субективния критерий, жалбоподателят не твърди, що се отнася до замяната на съдия Sh. със съдия K., че съдия K. действа предубедено. Във всеки случай, личната безпристрастност

на един съдия трябва да се предполага до доказване на противното, а в настоящия случай такова доказателство липсва. Остава да се приложи обективният критерий.

182. Според обективния критерий, трябва да се прецени дали, независимо от личното поведение на съдиите, съществуват обективно установими факти, които могат да породят съмнения за тяхната непристрасност. Във връзка с това дори поведението може да бъде от значение. Залогът тук е доверието, което съдилищата в едно демократично общество трябва да вдъхват на обществото, и най-вече, доколкото се отнася до наказателните производства – на обвиняемите. Това предполага, че когато се преценява дали по конкретно дело е налице достатъчно обосновано предположение, че определен съдия е пристрастен, становището на обвиняемия е важно, но не е решаващо. Това, което е решаващо, е дали това предположение може да се приеме за обективно обосновано (вж. дела *Hauschildt c/y Дания*, 24 май 1989 г., точка 48, Серия А, №154 и *Kyprianou c/y Кипър* [ГК], № 73797/01, точка 118, ЕСПЧ 2005-ХІІІ).

183. Тъй като изискването за независимост и обективната страна на изискването за непристрасност са тясно свързани, те се преценяват заедно (вж. дело *Findlay*, цитирано по-горе).

184. Съдът констатира, че през септември 2003 г. делото на жалбоподателя е възложено на съдия Sh. от Московски градски съд, който незабавно открива производството, сформира състава на съдебните заседатели и на 3 ноември 2003 г. започва разглеждането на делото. На 26 ноември 2003 г. председателят на Московски градски съд прехвърля делото на съдия К., който през февруари 2004 г. започва отново съдебното производство по делото, провежда избор на нов състав съдебни заседатели и през март 2004 г. процесът започва отначало. Защитата без успех иска отвод на съдия К. на няколко основания. Но тя не упражнява правото си да поиска отвод на целия състав на съдебните заседатели. Възражението срещу замяната на съдия Sh. е една от точките в жалбата срещу съдебното решение. Върховният съд постановява, *inter alia*, без допълнителни разяснения, че принципът за неизменност на съдебния състав, установен в чл. 242 от Наказателно-процесуалния кодекс, е спазен и потвърждава съдебното решение.

185. Съдът установява още, че защитата не получава никакво обяснение, въпреки нейните запитвания, за основанията и мотивите за замяната на съдия Sh. със съдия К. По този въпрос съдът не се произнася с решение. Но и законът не изисква такова, както потвърждава в своето становище правителството. Производството по делото на жалбоподателя се подчинява на новия Наказателно-процесуален кодекс от 2001 г.

186. Многократните замени на членове на съдебен състав, състоящ се от председател на състава и двама съдебни заседатели, извършвани по неизяснени причини и без да са очертани никакви процесуални гаранции, са накарали Съдът да констатира нарушение на гарантирането на независим и безпристрастен съд по предишно дело срещу Русия, по което се е прилагал предишният Наказателно-процесуален кодекс от 1960 г. (вж. дело *Moiseyev c/y Русия*, № 62936/00, точки 167—185, 9 октомври 2008 г.).

187. Съдът повтаря отново, че задължение на националните съдилища е да водят съдебните производства така, че да гарантират добро правораздаване. Възлагането на едно дело на определен съдия или съд попада в обхвата на правото на свободна преценка на националните власти по тези въпроси. Съществуват множество фактори, като например налични ресурси, квалификация на съдиите, конфликт на интереси, достъпност на мястото за съдебни заседания за страните и др., които трябва да се вземат предвид при разпределянето на едно дело. Въпреки че Съдът не е компетентен да преценява дали са съществували валидни основания националните органи да (пре)разпределят едно дело на определен съдия или съд, той трябва да бъде убеден, че подобно (пре)разпределяне не противоречи на член 6 § 1 и по-специално, на изискванията за независимост и безпристрастност (вж. дела *Vochan c/y Украйна*, № 7577/02, точка 71, 3 май 2007 г. и *Moiseyev*, цитирано по-горе, точка 176).

188. Съгласно чл. 6.2 от Закона за статута на съдиите, председателят на съда разпределя работата между съдиите в съответствие с процедурата, предвидена във федералните закони (вж. точка 114 по-горе). Обичайна практика е делата, заведени в съда, да се разпределят между съдиите от този съд от председателя на съда по негова преценка.

189. След като делото е разпределено и производството е започнало, законът изисква делото да се разглежда от един и същ съдебен състав до постановяването на окончателното решение. Този принцип, известен като принцип за неизменност на съдебния състав, е залегнал в чл. 242 от новия Наказателно-процесуален кодекс на Руската федерация от 2001 г. (вж. точка 113 по-горе). Той предвижда възможност за замяна на съдия, който не е в състояние да участва в съдебното заседание, с друг съдия. Нито Наказателно-процесуалният кодекс, нито друг закон посочват обстоятелствата, при които може да се направи такава замяна, както и реда за това. По-специално, липсва изискване за постановяване на съдебно определение, което да посочва основанията и мотивите за замяната и да подлежи на обжалване пред по-висшестоящ съд.

190. Възможно е чл. 242 да обхваща такива случаи като самоотвод на съдиите, отвеждане на съдия по искане на страните или външни

фактори, които могат да възпрепятстват съдията да продължи участието си в процеса, например прекратяване на статута му на съдия. По делото на жалбоподателя обаче няма такива обстоятелства. Правителството заявява пред Съда, че мотивите за замяната на председателя на състава са участието на съдия Sh. в няколко други наказателни производства по сложни дела и неговия планиран годишен отпуск от 15 декември 2003 г. до 14 януари 2004 г. Съдът счита, че голямата натовареност и годишният отпуск, подобно на посочените от правителството, са присъщи на съдийската професия и не могат да служат като правдоподобно обяснение за „невъзможността“ на съдия Sh. „да продължи да участва“ в процеса. Ако намерението е било чрез прехвърлянето да се избегне забавяне на разглеждането на делото, то е трябвало да се вземат предвид насрещни доводи като необходимостта да се проведе избор на нов състав на съдебни заседатели и процесът да започне отначало. Освен това се оказва, че новият председател на състава не е в състояние да започне гледането на делото до март 2004 г. – три месеца и половина след назначаването му. Явно е, че тъй като съставът на съдебните заседатели вече е сформиран и процесът е започнал, посочените от правителството мотиви при тези обстоятелства не могат правдоподобно да обяснят, че необходимостта от смяна на целия състав на съда и започване на процеса отначало надделява над интереса на правосъдието от това разглеждането на делото да продължи от първоначалния съдебен състав (вж., с направените необходими промени, дело *Mellors c/y Обединеното кралство* (dec.), № 57836/00, 30 януари 2003 г.) Във всеки случай, Съдът не е компетентен да установява обстоятелствата, които са наложили замяната на съдията. Защитата е трябвало да бъде уведомена за тях в производството пред националния съд. При все това, няма решение на съда, което да посочва основанията и мотивите за замяната и те остават неясни за защитата до края на процеса, въпреки запитванията от нейна страна. Следователно защитата не е разполагала с възможност да обжалва замяната на съдията.

191. Върховният съд потвърждава съдебното решение. При сходни обстоятелства Съдът е заключавал, че пороците на първоинстанционното производство не са били отстранени от по-горна инстанция, която потвърждава виновността и присъдата (вж. дела *De Cubber c/y Белгия*, 26 октомври 1984 г., точка 33, Серия А № 86; *Findlay*, цитирано по-горе, § 79 и *Kyprianou*, цитирано по-горе, точка 134). Върховният съд по настоящото дело също не отстранява въпросния порок.

192. С оглед на гореизложеното Съдът приема, че съмненията на жалбоподателя относно независимостта и безпристрастността на съда по неговото наказателно дело могат да се смятат за обективно

обосновани от гледна точка на замяната на председателя на състава, която се извършва по неизяснени причини и без да са очертани никакви процесуални гаранции.

193. Следователно има нарушение на член 6 § 1 поради липсата на независимост и безпристрастност на съда съгласно обективния критерий.

2. Останалите части на жалбата

194. Тази констатация прави ненужно самостоятелното разглеждане на останалите съмнения на жалбоподателя относно независимостта и безпристрастността на Московски градски съд поради избора и състава на съдебните заседатели. Освен това прави безпредметно самостоятелното разглеждане на твърдението на жалбоподателя, основано на същите факти, че съдебният състав не е „установен със закон“, което, макар направено в различен правен контекст, съвпада по същество с частта на жалбата относно независимостта и безпристрастността (вж. дела *Findlay*, цитирано по-горе, точка 80 и *Piersack c/y Белгия*, 1 октомври 1982 г., точка 33, серия А № 53).

IV. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 6 § 1 И 3 d) ОТ КОНВЕНЦИЯТА ВЪВ ВРЪЗКА СЪС СЪБИРАНЕТО НА ДОКАЗАТЕЛСТВА, И ПО-СПЕЦИАЛНО С РАЗПИТА НА СВИДЕТЕЛИ

195. Жалбоподателят твърди, че председателят на състава е действал произволно при решаването на въпроса за допускането на доказателства и разпита на свидетели, нарушавайки принципа за равнопоставеност на страните в производството, гаранцията за разпит на свидетелите на защитата при същите условия, както свидетелите на обвинението, и най-общо, правото на справедлив процес, гарантирано в член 6 §§ 1 и 3 d) от Конвенцията, който, доколкото е релевантен, предвижда:

„1. „Всяко лице, при решаването на правен спор относно ... основателността на каквото и да е наказателно обвинение срещу него, има право на справедливо... гледане на неговото дело ... от ... съд ...

...

3. Всяко лице, обвинено в извършване на престъпление, има следните минимални права:

...

d) да участва в разпита или да изисква разпит на свидетелите, свидетелстващи против него, и да изисква призоваването и разпита на свидетелите на защитата да се извършват при същите условия;

...“

196. Жалбоподателят не е съгласен с решението на съда, с което експертните заключения от 30 юни и 17 август 2000 г. не се допускат като доказателства. Той твърди, че тези заключения са могли да му помогнат да докаже, че предадената на Alternative Futures информация по две от петте теми („Непълното изпълнение на плановете за създаване на военни части в режим на постоянна бойна готовност от страна на Министерството на отбраната на Руската федерация през 1998 г.“ и „Възможности за структурата на стратегическите ядрени сили на Руската федерация за периода до 2007 г.“) не съставлява държавна тайна. Той твърди, че експертното заключение от 18 юли 2002 г., което е разгледано в присъствието на съдебните заседатели, страда от същите процесуални пороци, както и посочените по-горе заключения от 2000 г., тъй като в него липсва „констативна“ част. Въпреки това, искането му заключението да не бъде допуснато като доказателство е отхвърлено от председателя на състава, без да бъдат посочени. Заключението от 18 юли 2002 г., според което предадената на Alternative Futures информация съставлява държавна тайна и не е могла да се получи от открити източници, е било единственото доказателство на обвинението за секретността на разглежданата информация. Освен това жалбоподателят твърди, че вещите лица не са проучили всички публикации, на които той се е позовал, че по същество те са дали правна оценка, която следва да бъде направена от съдиите и че тяхната безпристрастност е съмнителна, предвид положението им на военнослужещи.

197. Жалбоподателят още твърди, че вещите лица N. и K., които участват в изготвянето на експертните заключения от 30 юни и 17 август 2000 г., е трябвало да бъдат разпитани в присъствието на съдебните заседатели, съгласно чл. 217, ал. 4, чл. 220, ал. 4 и чл. 271 от Наказателно-процесуалния кодекс. И двете вещи лица са били включени в приложения към обвинителния акт списък на лицата, които следва да бъдат призовани в процеса. Свидетелите на обвинението T., V. и G., които също са включени в този списък, са разпитани пред съдебните заседатели.

198. Също така жалбоподателят твърди, че съдията произволно отхвърля искането му за разглеждане в присъствието на съдебните заседатели на становище на руската самолетостроителна корпорация „МиГ“, изготвено по искане на неговия адвокат. Това становище е можело да му помогне да докаже, че изготвените от него материали по темата, свързана с изтребителя МиГ, не съдържат информация, съставляваща държавна тайна.

199. Правителството поддържа, че решенията на председателя на състава относно събирането на доказателства са законосъобразни. Така решението, с което експертното заключение от август 2000 г. не се

допуска като доказателство, е законосъобразно и надлежно мотивирано, тъй като експертизата е била извършена в нарушение на член 191 от Наказателно-процесуалния кодекс на РСФСР. Експертизата от 2002 г., резултатите от която са прочетени пред съдебните заседатели по искане на защитата, е била само едно доказателство, потвърждаващо виновността на жалбоподателя, което е преценено като част от всички доказателства и не се е ползвало с предимство пред другите доказателства. Всички публикации, които жалбоподателят посочва като източници на своята информация, са били на разположение на вещите лица. Освен това защитата е разгледала тези публикации в присъствието на съдебните заседатели с цел да оспори експертните заключения.

200. Правителството твърди, че жалбоподателят и неговият адвокат са имали равни права с обвинението да разпитват свидетели и вещи лица. Искането на защитата да бъде разпитано вещото лице N. е отхвърлено, тъй като неговото заключение не е допуснато като доказателство. Защитата поискала разпит на K. като свидетел, а не като вещо лице. Това искане е отхвърлено законосъобразно, тъй като участието на K. по делото като вещо лице в хода на предварителното производство и в процеса пред Областен съд Калуга изключва възможността той да бъде разпитван като свидетел относно обстоятелствата по предварителното разследване, съгласно чл. 57 от Наказателно-процесуалния кодекс на РФ. Защитата не е възразила срещу разпита на свидетелите на обвинението T., V. и G.

201. Предвид основанията, въз основа на които е констатирано нарушение на член 6 § 1 от Конвенцията (вж. точки 189—193 по-горе), Съдът счита, че тази точка не поставя отделен проблем (вж. дела *Kyprianou*, цитирано по-горе точка 141, и, с направените съответни промени, *Findlay*, цитирано по-горе, точка 80 и *Taxquet c/y Белгия* [ГК], № 926/05, точка 102, 16 ноември 2010 г.).

V. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕНОВЕ 7 И 10 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

202. Като се позовава на член 7 от Конвенцията, жалбоподателят се оплаква, че е осъден при липса на умисъл като един от елементите от състава на престъплението шпионаж и че е трябвало да бъде оправдан. Той не осъзнавал, че борави с информация, съставляваща държавна тайна, тъй като придобивал тази информация от открити източници. На съдебните заседатели не са поставяни въпросите дали той е предал информация, съставляваща държавна тайна и дали е придобил информацията от секретни или от открити източници; следователно съдебните заседатели приемат, че той е предал неклаифицирана информация на чуждестранно разузнаване – деяния, които не се

включват в *corpus delicti* на шпионажа. Освен това, с присъдата на съдебните заседатели не се установява неговото намерение чрез съдействие на чуждестранно разузнаване да навреди на националната сигурност на Руската федерация. Следователно председателят на състава е трябвало да го оправдае въз основа на тази присъда на съдебните заседатели. Жалбоподателят заключава, че председателят на състава е манипулирал въпросите към съдебните заседатели, пренебрегвайки искането на защитата да измени тяхната формулировка и е променил елементите на престъплението шпионаж в негова вреда. Също така жалбоподателят изразява несъгласие с прилагането на националния закон по неговото дело. Той твърди, че Законът за държавната тайна, съдържащ списъка на класифицираната информация, който във всеки случай твърде неясно формулиран, не е приложим спрямо него, тъй като по силата на служебния си пост той никога не е имал достъп до държавна тайна; че освен това списъкът на класифицираната информация е определен с Указ на президента № 1203 от 30 ноември 1995 г., макар съгласно чл. 29 от Конституцията да следва, че този списък се определя с федерален закон; и че експертната оценка относно секретността на предадената информация от 18 юли 2002 г. е извършена въз основа на непубликувани постановления на Министерството на отбраната № 055 и 015, съответно от 10 август 1996 г. и 25 март 2002 г., до които той не е имал достъп. Жалбоподателят счита, че тази ситуация е допринесла за неговото произволно осъждане от председателя на състава. Жалбоподателят твърди, че всичко гореизложено води и до нарушение на член 10 от Конвенцията. Членове 7 и 10 от Конвенцията предвиждат:

Член 7

„1. Никой не може да бъде осъден за действие или бездействие, което в момента на неговото извършване не е било квалифицирано като престъпление по националното или международното право. Не може да бъде налагано наказание по-тежко от това, което е било предвидено за съответното престъпление в момента, когато то е било извършено.

2. Този член не изключва съденето и наказването на което и да е лице за действие или бездействие, които в момента на тяхното извършване са представлявали престъпление в съответствие с общите принципи на правото, признати от цивилизованите народи.“

Член 10

„1. Всеки има право на свобода на изразяването на мнения. Това право включва свободата на всеки да отстоява своето мнение, да получава и да разпространява информация и идеи без намеса на държавните власти и независимо от държавните граници. Този член не забранява държавите да подлагат на разрешителен режим радио- и телевизионните компании и производителите на кинематографична продукция.

2. Упражняването на тези свободи, доколкото е съпроводено със задължения и отговорности, може да бъде обусловено от процедури, условия, ограничения или санкции, които са предвидени от закона и са необходими в едно демократично общество в интерес на националната и обществената сигурност и на териториалната цялост, за предотвратяването на безредици или престъпления, за защитата на здравето и морала, както и на репутацията или правата на другите, за предотвратяване разкриването на информация, получена доверително, или за гарантиране авторитета и безпристрастността на правосъдието.“

203. Правителството твърди, че упражняването на правото на свобода на изразяване е съпроводено от задължения и отговорности и може да подлежи на формални изисквания, условия, ограничения или наказания в интерес на националната сигурност, териториалната цялост или обществената безопасност. Съгласно практиката на Съда разкриването на интереса на дадена държава към определен вид оръжие и съответната техническа информация, която може да даде известна индикация относно напредъка в производството му, може да нанесе значителни вреди на националната сигурност (правителството се позовава на дело *Hadjianastassiou c/y Гърция*, 16 декември 1992 г., точка 45, Серия А, № 252). Осъждането на лице за такова разкриване не може да се счита за нарушение на член 10 от Конвенцията. Държавата не е нарушила член 10 като подвежда жалбоподателя под наказателна отговорност заради разкриването на държавна тайна от военен характер на чуждестранна разузнавателна служба. Обстоятелствата по делото, така както са установени от националните съдилища, показват, че жалбоподателят е използвал своите изследователски умения във вреда на руската външна сигурност с цел финансова облага. Фактът, че не е имал достъп до държавна тайна, не го освобождава от наказателна отговорност за разкриване на класифицирана информация на чужда държава. Класифицираната информация може да бъде придобивана по всякакъв начин. Посредством своето образование и заеманата длъжност в Института за САЩ и Канада, жалбоподателят е имал професионални контакти с няколко длъжностни лица в Министерство на отбраната, които са имали достъп до държавна тайна. Той умишлено е извличал класифицирана информация от тях. В своите записани и на видео показания пред служителите на ФСС, които са използвани като доказателство в процеса, жалбоподателят многократно потвърждава, че е осъзнавал, че лицата, с които комуникира, са агенти на чуждестранна разузнавателна служба; въпреки това той продължава да им предава информация поради затрудненото си финансово положение. Като образован човек и учен, жалбоподателят е могъл и е бил длъжен да познава ограниченията на правото му да споделя информация. Твърдението му, че съответната информация е била публично достъпна, е несъстоятелно. В хода на делото е установено, че

информацията не може да е получена от открити източници и нейното разкриване нанася вреда на сигурността и отбраната на Русия.

204. Правителството заявява, че опитите на жалбоподателя да обжалва решението пред Европейския съд по правата на човека и да постави на разглеждане въпросите за вината, елементите от състава на престъплението и доказателствата, които се съдържат в поверителното наказателно дело, противоречат на международното и европейското право, по-специално на член 32 от Конвенцията, който се отнася до компетентността на Съда. Освен това, в съдебен процес с участие на съдебни заседатели, съгласно руското право, преценката на доказателствата и вината на подсъдимия са от изключителната компетентност на съдебните заседатели. По делото на жалбоподателя съдебните заседатели приемат, че представените от обвинението доказателства са достатъчни, за да бъде признат жалбоподателят за виновен по предявените срещу него обвинения. Те единодушно го признават за виновен. Съгласно закона присъдата на съдебните заседатели не може да бъде поставяна под съмнение. Освен това осъждането на жалбоподателя се основава на чл. 275 от Наказателния кодекс. Постановленията на Министерството на отбраната са само конкретни документи, които са послужили за експертното заключение. Основните документи, които съдържат списъка на класифицираната информация, са Закона за държавната тайна и Указ на президента № 1203, които отговарят на изискванията за достъпност и предвидимост.

205. Правителството отбелязва, че тъй като преписката по делото е била засекретена, то не може да предостави на Съда някои документи, като например документи, описващи информация, предадена от жалбоподателя на *Alternative Futures*, заключенията на вещите лица, които анализират тази информация с оглед на това дали съставлява държавна тайна, пълните протоколи от съдебните заседания или определенията на председателя на състава по допустимостта и преценката на доказателствата.

206. Обичайно правило в практиката на Съда е, че Съдът е този, който определя правната квалификация на фактите по делото и не е обвързан от квалификацията, дадена от жалбоподателя или правителството. Всяка жалба се квалифицира въз основа на фактите, които се твърдят в нея, а не единствено според посочените правни основания или доводи (вж. дело *Şerife Yiğit c/y Турция* [ГК], № 3976/05, точка 52, ЕСПЧ 2010-...). Като има предвид тези съображения, Съдът счита, че жалбоподателят по същество се оплаква, че не е получил справедлив процес, въпрос, който преди всичко попада в приложното поле на член 6 § 1 от Конвенцията. Като констатира нарушение на член 6 § 1 от Конвенцията на основание липса на независимост и безпристрастност на съда (вж. точки 189—193 по-горе), Съдът не

счита за необходимо да разглежда въпроса дали този съд е осигурил на жалбоподателя справедлив процес (вж. дела *Kyprianou*, цитирано по-горе, точка 141, и, с внасяне на необходимите промени, *Findlay*, цитирано по-горе, точка 80, и *Taxquet*, цитирано по-горе, точка 102).

207. Освен това Съдът отбелязва, имайки предвид материалите по делото, че не разполага с достатъчно информация, която да му позволява да се произнесе относно оплакването по член 10 от Конвенцията и че с оглед обстоятелствата по настоящото дело той не е длъжен да го прави.

VI. ПРИЛАГАНЕ НА ЧЛЕН 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

208. Член 41 от Конвенцията предвижда:

„Ако Съдът установи нарушение на Конвенцията или на Протоколите към нея и ако вътрешното право на съответната Високодоговаряща страна допуска само частична компенсация, Съдът, ако е необходимо, постановява предоставянето на справедливо обезщетение на потърпевщата страна.“

209. Жалбоподателят претендира обезщетение в размер на 300 000 евро (EUR) за претърпени неимуществени вреди. Според него фактът, че е бил затворен за толкова продължителен период от време, без да е виновен, му е причинило тежко психическо страдание, равносилно на жестоко изтезание и физическо страдание. Той поддържа, че органите са направили всичко възможно той да бъде осъден, като по-специално са осигурили гледането на делото от „правилния“ състав съдебни заседатели, и впоследствие да изтърпява присъдата си в по-сурови условия, а именно, като го настаняват в затвори в отдалечени райони в нарушение на релевантното законодателство, което неизбежно е препятствало неговите контакти със семейството му и се е отразило на емоционалното му състояние, и като са създали по изкуствен начин условия – чрез завеждане на дисциплинарно производство срещу него за притежаване на мобилен телефон – което в крайна сметка е попречило жалбоподателят да бъде помилван от президента на Руската федерация през 2007 г. Жалбоподателят също така изтъква своето влошено здравословно състояние и постъпването си в болница през февруари 2008 г.

210. Правителството заявява, че ако Съдът констатира нарушение на Конвенцията, това заключение само по себе си ще съставлява достатъчно справедливо удовлетворение. Посочва се, че с молбата за помилване на жалбоподателя през 2007 г. жалбоподателят и неговите защитници не оспорват признаването на вината му. Относно претенцията за обезщетение за твърдяно влошаване на здравословното състояние на жалбоподателя по време на изтърпяване на присъдата, се посочва, че този въпрос не е предмет на делото и няма причинно-следствена връзка между здравословното състояние на жалбоподателя

и неговото наказание, или поне жалбоподателят не представя доказателства за това.

211. Съдът отбелязва, че условията, при които жалбоподателят е затворен след като е осъден и отхвърлянето на молбите за помилване не са включени в предмета на настоящото дело. Съдът изтъква, че е констатирал нарушения на член 5 § 3 на основание продължителността на задържането на жалбоподателя под стража и на член 6 § 1 на основание продължителността на наказателното производство срещу жалбоподателя и липсата на независимост и безпристрастност на съда.

212. Съдът счита, че тези нарушения са причинили чувство на безсилие, несигурност и безпокойство у жалбоподателя, които не могат да бъдат компенсирани единствено с констатирането на нарушение. Поради това Съдът присъжда по тази точка сумата от 20 000 евро.

213. Жалбоподателят не претендира разходи и разноски, поради което по тази точка не се присъждат никакви суми.

Мораторни лихви

214. Съдът смята, че е подходящо лихвеният процент за забава да се базира на пределния лихвен процент по заеми на Европейската централна банка, към който да се добавят три процентни пункта.

ВЪЗ ОСНОВА НА ТЕЗИ СЪОБРАЖЕНИЯ СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО

1. *Приема*, че има нарушение на член 5 § 3 от Конвенцията на основание продължителността на задържането на жалбоподателя под стража по време на предварителното производство и на съдебния процес;
2. *Приема*, че има нарушение на член 6 § 1 от Конвенцията на основание продължителността на наказателното производство срещу жалбоподателя;
3. *Приема*, че има нарушение на член 6 § 1 от Конвенцията, поради това, че съдебният състав не е бил независим и безпристрастен;
4. *Приема*, че не е необходимо да разглежда оплакването за *нарушение* на член 6 § 1 и 3 d) от Конвенцията, свързано със събирането на доказателства и, по-специално, разпита на свидетели;

5. *Приема*, че с оглед обстоятелствата по настоящото дело не е длъжен да разглежда оплакванията по членове 7 и 10 от Конвенцията.
6. *Постановява*
 - а) държавата ответник, в срок от три месеца от датата на влизане в сила на настоящото решение съгласно член 44, параграф 2 от Конвенцията, да заплати на жалбоподателя сумата от 20 000 EUR (двадесет хиляди евро) за неимуществени вреди, както и всички данъци, с които може да бъде обложена сумата.
 - б) след изтичането на гореспоменатия тримесечен срок, до изплащането ѝ, върху горната сума следва да се начислява проста лихва по процент, равен на пределния лихвен процент по заеми на Европейската централна банка за срока на забава плюс три процентни пункта.
7. *Отхвърля* останалите искания на жалбоподателя за справедливо обезщетение.

Изготвено на английски език и оповестено в писмен вид на 3 май 2011 г., в съответствие с член 77, §§ 2 и 3 от Правилника на Съда.

André Wampach
Заместник-секретар

Christos Rozakis
Председател